

poproszeni nr 183

1V'DA
Kf

Zob. T. osob - Golekha Świat. Św. Lot. AK
Okr. Bydgoszcz

Sokolowska Aleksandra

85-158 Bydgoszcz
tel. (052) 379-19-85

++

Bydgoszcz
WSK

por. **Sokolowska Aleksandra**
ps. „Elżbieta”

Pom.

OKAR 18925

YK-183/183

IS ZAWARTOŚCI TECZKI

Sokolowska Aleksandra
J: L: 183/183 Pom.
Bydgoszcz, W Sk.

I/1. Relacja k. 10 s. 1-10

I/2. Dokumenty (sensu stricte) dotyczące osoby relatora

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację k. 26 s. 1-26

III/1 – Materiały dotyczące rodziny relatora

III/2 – Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 – Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III/4 – Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – inne... k. 2 s. 1-2

IV. Korespondencja

1) bieżąca k. 8 s. 1-8

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 14

VI. Fotografia dział ikonografii

1/1. Delaja - Sokotowska Aleksandra:

1. Delaja uczestniczki walki o niepodległość spisane 23.05. 1976 r., rękop. oryg. E. Zawackiej k. 1 s. 1
2. Delaja Aleksandry Sokotowskiej - L. dz. 649/17/92 - rękop. oryg. k. 6 s. 2-7
3. Delaja Aleksandry Sokotowskiej, rękopis oryg., brak daty k. 3 s. 8-10

Relacja historycznej walki o niepodległość

I Dane osobiste

1. Sokolowska Aleksandra,
2. 3. sierpnia 1919 r. w Berlinie
3. Seweryne zd. Jakubowski i Konstanty
4. elektrotechnik, matka wdowa
5. wiedeń, Krügerowa,
6. 85-341, Bydgoszcz,

II Okres przedwojenny

1. od 1937 do 1939 prac. um. Fabryka Artystów Elektrotechnicznych ul. St. Ciesielski w Bydgoszczy. Spółczynniki w PCK; Związek Zachodni.
2. bez przygotowania PWK; kursy sanitarny w PCK w Fabryce Ciesielskiej

III Okres okupacji

1. Po rozstrzelaniu brata z wyroku Sondergericht w Bydgoszczy w dn. 4 X 39 zostałam jedyną żyjącą rodziną, mającą na utrzymaniu matkę i brata. Przeświatałam, chociaż na skutek rozstrzelania brata nie miałam zostać zwolniona, za ustanowieniem, ludzkiego "Vollständiges Raufmanne" u Trenkändlera fabryki Ciesielskiej, wdałam się w pracę w tej fabryce jako pracownica umysłowa do końca wojny.
2. 1943 mój mąż (P.) osiągnął przez kuzynę Osterwald (właścicielkę zakładu szewskiego przez Zuli (zwaną) Brate, matkę "władcy" do pełnienia funkcji szefa komisji WSK Bydgoszcz. Dama mi funduje "Korniecki WSK Bydgoszcz; opóźnie mnie do funkcji pełniącej ten "Włodarczyk", Halina Czarlińska (adres aktualny: Warszawa - Otwock; w niestry, lekarz, siostry matki i siostry dziadka). Była łączniczka Zuli, ale mi pomagała kontaktować przez Czarlińską z Osterwaldem.

- Dla wyjazdu, drogę przez Zuli, dostarczałam mi formacji wojskowej o wyrytkach ekspicyjnych do robienia w Fabryce; były to prawdo-podobnie ekspicy do samolotów a były mój do V, V2; uaryżowałam jedną spośród nich, jak pamiętam, T-Mi-Zet. Dane o wyrytkach bratom z faktur wystawianych w biurze fabryki; dane te dotychczas siostry oraz mój mąż wyrytki.

O tych ekspicyjach wiedziała p. Müller-Jabłonska i p. Nowicka-Jędrzejka P. Nowicka, obecne przy pisaniu niniejszej relacji, wspomina że była, w której produkowano te ekspicy, były obsadzone przez Niemców i wojskowych Niemców.

- Pamiętam, że raz (ale mogło być częściej) przewoziłam paczkę, prawdo-podobnie zawierającą broń, z Bydgoszczy do Ciekajna w Brześciu Tulek na staży, gdzie przekazałam je na ręce Jerzemu Wyżymu - Kobyłowskiemu

- IV. Po wojnie pracowałam jako prac. um. (2 praca 15-tygodniowa) w kilku zakładach pracy i pracy

Aleksandra Sokolowska 4

opisic i meprowadkitau sie z matka i bratem
 na poyferie miasta na ul. pomozna. Troje
 mi pownitau etayerejic matka i wted kupo
 brata.

Do Wejtkensj Staryj Kabinet - WSK. uskupitau
 w 1943o Zamykuzano sostatane firma Zesamus
 szate - Margid, petyreca, finkye, befa, Teruoin
 w Zespektorare wydotknu ps. "Dawana".
 Moj pseudonim byl "kolibeta". Zesamie' ne
 ferene Zespektoratu "byta dobre zorganizowane
 i sprawnie dzialajaca, byla jedyn a najwazniej-
 szym skiedziej prany karef, saryjeje o Zespektro-
 rare WSK. Zesamie' WSK. szile sspolpracowa-
 ty z mestej Teruoiniejk. Toczecnyj, meldiaki
 dost amaly, wedyk awenty, bosu, awieriejc
 na wyperanone, awieriejc, awieriejc
 dawidow. Na Teruoinie Dawiana o Korach Turhalke
 decjeraty do oddziata partyzanckich "jedliny
 i "Sierki".

Ja jako zesamie'ka jiz dritau z parobami w
 party Turhalckie, wgdp me siekaje no mial
 w etymu mediebiarone byl oddzial Wejtkensj.
 Pradub arali tace szeci skujecieno awieriejc
 i szeryer prandaf edobene do V i V2.
 Sostamatau
 wyerjato, no "Dawanie" Kapie fabras, z ktonyck
 dakej sarbat przegitka szystano.

Poza tym 15 dniem więcej, więcej wiatka była
 było znaczenie apaski.
 Opisał "Dziennik" wiatrem, kontakt z
 Halimę bronił, ps. "Wojewódzki". Oblicza
 ona również wielkie więcej w porównaniu i
 dostarcza parę. Maszynowe dla postępu
 15 paraliż Tychalski. 15 marek okupacji
 więcej i więcej i więcej wieszki
 awanturami

Aleksandra Pakutowska

W 1956 r. zostałam rehabilitowany i otrzymałem
 prawo do państwowego miejsca pracy.
 Do tego roku byłem pod ciężką obserwacją,
 m. in. brano uwagę z ulicy na mościech
 przeprowadzono serię uśmierzających.

Nie otrzymałem ukaranych sąpów, tych w 1949
 Sędziów, prawników na lewoszyby m. in. K
 i Tomie

W tych trudnych latach, otrzymałem kontakt
 przyjacielski a byłym szanowanym z Ferdem,
 który jeździł do Tomie, do pol. które
 somier w latach 1945-1947, przeżył w
 szarych podgórny, Ferdem
 przyjeżdżał po dzień dzisiejszy.

Aleksandra Bukataska

Obecnie jestem stażkiem miłego miłego Zetiny
 Armii Krajowej - obieg Tomieki podgórny
 od przeszło roku 1989. Jestem stażkiem Zenedu
 i prawnika Tomieki Tomieki Tomieki.
 Tomieki odnowienia.

- 1) Krzyż Armii Krajowej z 24.11.1978 Łudym.
- 2) Odznaka Tomieki Armii Krajowej z dnia 11 listopada 1986 Tomieki
- 3) Krzyż Karalicki, Orderem Odnowienia Takki z dnia 3 lipca 1991a

A. Bukataska

4. Aleksandra Lukinska pseudonim "Klebieta"
 urodzona 3 sierpnia 1919 r. w Berlinie
 z ojca Karolanta i matki Senonury z domu Jakubowicz
 pseudonim: utylizacja, francuska
 wykształcenie średnie
 Bydgoszcz

5. To edycja matmy w Berlinie Handlowca w Bydgoszczy
 1937a wypracowała pracę w Fabryce Ant. Golekto.
 St. Kizuski (obecnie Kłtór) wyjechała do więzienia
 Zachodniego; T.C.K. pku obywatela wyjechała
 jako sanitariuszka. To w Berlinie w 1939 r. jej
 został wyznaczony 4 października 1939 r. na pracy w
 Łódzi w fabryce.
 Do W.S.K. wyjechała 1936. Zafascynowana została przez
 Zygmunta Biata, pisarza, funkcyję kasa Teresio i
 współpracownika Bydgoszcz. ps. Roman. Wuj pseudo
 nym był "Włóczęga". Wyjechała z powrotem do Byd
 goszczy, to medycyństwo swoim był odziedzic
 wydział. Trudno krali tamże wzięła abstrakcyjne
 przedmiotem wzięci do W. i W. "Romanie" dotarła
 tamże kilka faktów z których wynikało, że została
 wypracowała; dokąd zmierzła została ustawa
 Opiera, Roman, wzięła kontakty z Haliną
 Berliniską ps. "Włóczęga".
 To w problemie w Berlinie 1945; w pięciu latach
 wzięła się wzięła tamże; wzięła tamże medal

tożsamości Rausfiranyj. tożsamość 1945 r. zaskat
zaproszeniaj myj zlatady boat bogdan ps.
Wadek.

tożsamości wazne fraz ul. Grewaldkicij, seriat
Amaterz bof wyiadec, pozycijny Rauswiedant W.N
Joel Guss. kuziekkat u wazne ad do wa 1950
Tożsamości gawiekkat "maty Joel a Ladi."

tożsamości H. B. seriat "Kariat" u byce seriatkany
zakladzic na "Joel" Ktoz na kuziekkat u seriat
sz. "Kariat" "maty bogdan". Ni kuziekkat u seriatkany
seriatkany u seriatkany seriatkany u seriatkany
seriatkany u seriatkany seriatkany u seriatkany

t.j. 6 grudnia 1950 tożsamości myj fraz u Zakladzic
Zakladzic fraz ul. Mawerica zaskat u seriatkany
mawerica u. B. Ktoz myj kuziekkat u seriatkany
Ktoz seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany
zaskat u seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany

adriaticana do u. B. na ul. Damiatoskicij. Taz
fractekciana maty sz do sty zania 1946. Nactzkuj
fractekciana seriatkany u maty fractekciana. Tożsamości
seriatkany u seriatkany seriatkany u seriatkany u seriatkany
seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany

seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany
seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany
seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany
seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany

tożsamości seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany
seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany u seriatkany

Audiacja na U.M.K. w Toruniu na Wydziale Prawa
 i Socjologii - sekcja nauk społecznych I rok.
 W tym trudnych latach utrzymywać kontakty
 i przyjacielski i przyjacielski z bliskimi, przeżywać
 w miarę możliwości w latach 1945-1947. -

Aleksandra Słotowska

1/3. Inne materiały dokumentacyjne
Aleksandry Sokolowskiej:

1. Pokwitowanie odbioru KAZ (nr 18784)
przez Janinę Ueger-Duket z 3.02.1990,
rękp. oryg. k. 1 s. 1
2. Decyzja Urzędu do Spraw Kombatantów
i Osób Represjonowanych w Warszawie
z 27.08.1993 (nr 23837) - dotyczy upr.
kombatanckich, oryg. k. 1 s. 2
3. Deklaracja szonkowskie stow. żołnierszy
Armii Krajowej, oryg. k. 1 s. 3
4. Dyplom - Fundacji - współpraca - podzięko-
wanie za współpracę z Fundacją,
z 16.11.2002, oryg. k. 1 s. 4
5. Pokwitowanie odbioru oświadczeń
świadków: Bernarda Drozińskiego i
Józefa Grussa (odpisy), rękpis. kserokop. k. 1 s. 5

1
W dniu 9. lutego 1990 r. z Aleksandra
Sokotorska wziętych mi w dary
Legitymację Straży Armii Krajowej nr. 18789
z serdecznym wzruszeniem wyrażam
moje podziękowanie.

Janina Hoza-Dukat
Bydgoszcz, dnia 9. lutego 1990 r.

URZĄD DO SPRAW KOMBATANTÓW
I OSÓB REPRESJONOWANYCH
00-921 WARSZAWA 53, UL. KRUCZA 36

DECYZJA 23 831

z dnia 27.08. 1993 r.

Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych

Na podstawie art. 1. ust. 2. pkt 3. w związku z art. 25 ust. 3 oraz art. 27 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. Nr 17, poz. 75 z późn. zm.) potwierdzam z urzędu

Panu (Pani) ALEKSANDRA SOKULOWSKA
imię i nazwisko

85-158. m. 38 BYDGOSZCZ
adres zamieszkania

uprawnienia określone w wyżej wymienionej ustawie i postanawiam zaliczyć następujące okresy i rodzaje działalności kombatanckiej lub represji:

1	2	3
Okresy	Rodzaj działalności kombatanckiej lub represji	Artykuł ustawy
od 03 • 1943 miesiąc rok	ARMIA KRAJOWA	1/2/3/
do 01 • 1945	1939 AK 1945	
od		
do		
od		
do		
od		
do		
od		
do		

łącznie lat miesięcy

Decyzja niniejsza może być zaskarżona do Naczelnego Sądu Administracyjnego za pośrednictwem Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w terminie trzydziestu dni od dnia jej doręczenia.

Wystawiono zaświadczenie
RF 218184

Kierownik Urzędu do Spraw
Kombatantów i Osób Represjonowanych
Kierownika Urzędu d/s Kombatantów
i Osób Represjonowanych

mgr Mieczysław Rytarowski
Pełnomocnik w woj. bydgoskim

Okręg Taurercki 3
Koło

D e k l a r a c j a c z ł o n k o w s k a .

(wzór obowiązujący tymczasowo do czasu Walnego Zjazdu Stowarzyszenia)

Zgłaszam się niniejszym na członka zwyczajnego, współdziałającego, wspierającego Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej.

1. Nazwisko i imię Sakatawska Aleksandra
(u kobiet także nazwisko rodowe)
 2. Data i miejsce urodzenia 3. 8. 1919 Berlin
 3. Dokładny adres pocztowy i nr. telefonu 85-158 Rydzko
tel. 331-985
 4. Wykształcenie średnie
 5. Zawód (także w razie przejścia na emeryturę) Pracownica - emeryta
 6. Pseudonim i stopień wojskowy w 1944 r. Polubieta - Taurercka AK
 7. Przydział do Okręgu Taurerckiego AK w 1944 r.
 8. Funkcja pełniona w 1944 r. Taurercka
- Deklaruję udział w pracach Okręgu Taurerckiego Koła
Deklaruję składkę roczną w wysokości

Aleksandra Sakatawska
podpis

Członkowie wprowadzający (ich nazwisko, imię i podpis) :
1-y i 2-gi z ramienia Zarządu Okręgu, 3-ci z ramienia Kom. Środowisk

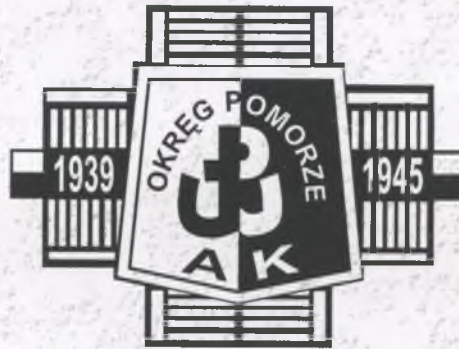
1.
2.
3.

Przyjęty na członka Stowarzyszenia decyzją Zarządu Okręgu
z dnia 21.03.1989 Nr ewidencyjny

Opłacono składki za rok 1989, 1990, 1991, 1992,

Wysłano drugi egzemplarz deklaracji do Centrali Środowiskowej w
. dnia za liczbą dziennika

(podpis sekretarza Zarz.Oddz.)

Fundacja

Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
w Toruniu

składa

Pani Aleksandrze SOKOŁOHSKIEJ

wyrazy podziękowania i wdzięczności
za pracę dla dobra Fundacji
i niepośledni wkład w jej dorobek,
za troskę o pamięć historii,
za stałą serdeczność, bezinteresowność i życzliwość

Honorowa Przewodnicząca
Rady Fundacji

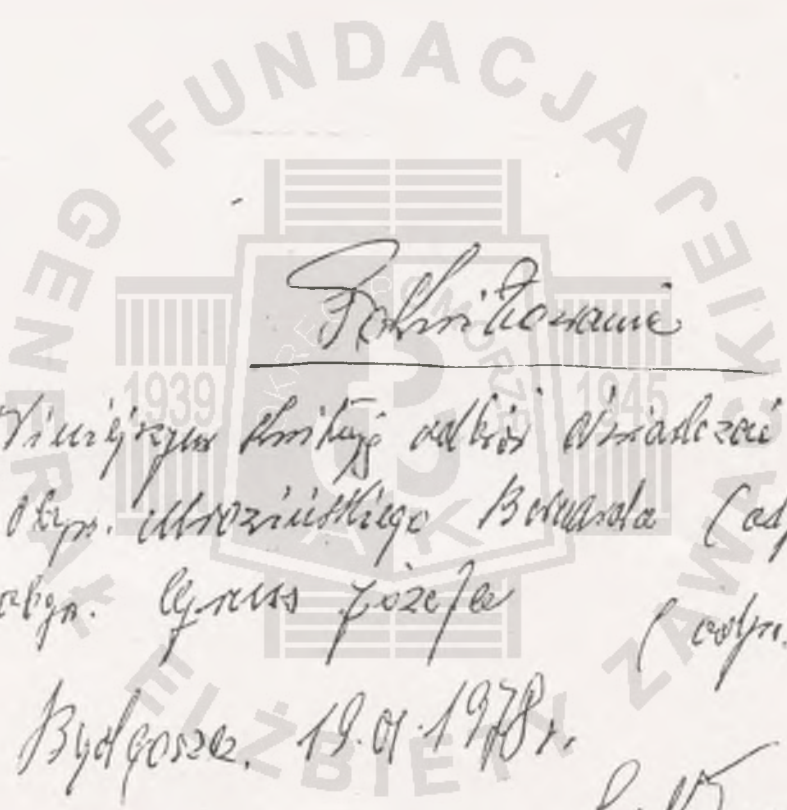
Elżbieta Zawada

Rada Fundacji

Jan Kopyński

Toruń, 16 listopada 2002 r.

14
Po
dre
yol
ni
p.
pre

Fabryczana

Niniejszym kmitaję do Wasz wiadomości i zawiadomiam

- 1) obywat. ul. Wroclawskiego Brama (adpis)
- 2) obywat. gen. Jozefa (adpis)

Bydgoszcz, 19.01.1978r.

Sokolowska Helena

Licz. Bydgoszcz,
Nr. 4/8

Kulawaska Aleksandra

11. Materiały uzupełniające relice: Sokolowska Aleksandra:

1. Biogram Aleksandry Sokolowskiej,
[w:] Śniaba Polek ..., cz. 3, Wyd.
FAPAK t. XXII, Toruń 1999, kserokop. k. 1 s. 1
2. Sokolowska Aleksandra, Wojskowa
Śniaba Kobiet w Inspektoracie
ZWZ-PAK Bydgoszcz, [w:] Śniaba
Polek ..., cz. 3, Wyd. FAPAK t. XXII,
Toruń 1999., kserokop. k. 18 s. 2-19
3. H. Cieśielska, biogram Aleksandry
Sokolowskiej, "Biuletyn" nr 1/52/2004,
Wyd. FAPAK, s. 56-57, kserokop. k. 2 s. 20-21
4. Tekst mowy pożegnalnej nad grobem
Aleksandry Sokolowskiej wygłoszony
przez D. Schmielt, mpis, kserokop.
onyg. k. 2 s. 22-23
5. Krystyna Podlaszewska "Sokolowska Aleksandra" [w:]
"S.G.K.P. 1933-1945", Toruń 1994, cz. I. k. 1 s. 24
6. Krystyna Podlaszewska, Henryk Wrembel - biogram
Aleksandry Sokolowskiej, mpis, oryg. k. 2 s. 25-26

T-V-183/183/Pom.

1

Aleksandra Sokołowska, ps. „Elżbieta”

Urodzona 3 VIII 1919 r. w Berlinie; córka Konstantego i Seweryny z Jakuszkowiaków. W 1937 r. zdała maturę w Bydgoszczy i pracowała jako biuralistka w Fabryce Artykułów Elektrycznych; działała w Związku Zachodnim oraz PCK, gdzie przeszła szkolenie sanitarne. Podczas okupacji pracowała w tej samej fabryce, wykonującej wówczas m.in. części do samolotów. W 1943 r. zaprzysiężona do AK przez Zuzannę Białą „Romanę”, referentkę łączności i wywiadu w referacie WSK Inspektoratu AK Bydgoszcz. Do zadań A. Sokołowskiej należało dostarczanie informacji i kopii faktur dotyczących produktów fabryki, w której była zatrudniona. Ponadto jako łączniczka przewoziła paczki (także z bronią) do oddziału partyzanckiego w Cekcynie w Borach Tucholskich. Po wkroczeniu Armii Czerwonej nadal działała w konspiracji. Od II do VIII 1945 r. w jej mieszkaniu miał kwaterę mjr Józef Gruss, szef sztabu Delegatury Sił Zbrojnych na Pomorze (przed 19 I 1945 r. był szefem wywiadu Komendy Okręgu AK Pomorze). Dnia 6 XII 1945 r. aresztowana przez UB. więziona w Bydgoszczy, a potem w Inowrocławiu. Wyrokiem Sądu Wojskowego w Poznaniu skazana w IV 1946 r. na karę 2 lat więzienia, którą odbywała w Fordonie; zwolniona na mocy amnestii 15 III 1947 r. Przez następne lata przesłuchiwana i szykanowana (m.in. relegowana z uniwersytetu w Toruniu). Po 1956 r. zrehabilitowana.

Stępniewska

Opublikowano w: „Żywa Historia Polak...”, c. 3.

Aleksandra Sokołowska (Bydgoszcz)

WOJSKOWA SŁUŻBA KOBIET W INSPEKTORACIE ZWZ-AK BYDGOSZCZ

Już w pierwszych dniach po wrześniu 1939 r. wiele kobiet polskich podjęło aktywną działalność w strukturach organizującego się podziemnego wojska polskiego, przystępując do tej pracy jako ochotniczki. Formalnie jednak zasady działania Wojskowej Służby Kobiet (WSK) zostały określone przez Komendanta Głównego ZWZ-AK gen. Stefana Roweckiego w rozkazie nr 51 z 30 października 1941 r. i uściślone w rozkazie nr 59 z 25 lutego 1942 r.¹ Na mocy tych rozkazów czynna służba kobiet pełniona w okresie okupacji w Polskich Siłach Zbrojnych w Kraju została uznana za służbę wojskową, co oznaczało, że kobiety uzyskały na równi z mężczyznami status żołnierzy znajdujących się w obliczu nieprzyjaciela i konieczności walki z nim.

Przed przystąpieniem do krótkiego omówienia działalności WSK w ramach Inspektoratu ZWZ-AK Bydgoszcz trzeba podkreślić, że na Pomorzu praca konspiracyjna była wyjątkowo trudna i niebezpieczna, ponieważ odbywała się w warunkach bezprzykładnego nasilenia terroru okupanta niemieckiego. W okresie okupacji wysiedlono z tych terenów do Generalnego Gubernatorstwa większość inteligencji polskiej. Część jej zamknięto w obozach koncentracyjnych lub rozstrzelano. Wielu polskich patriotów wywieziono na roboty do Niemiec. Z wojny obronnej 1939 r. nie wróciło do domów wielu oficerów, podoficerów i żołnierzy zaprawionych w walkach. W miejsce wyrzuconej, zdziesiątkowanej ludności polskiej osiedlano Niemców sprowadzonych z Rzeszy. Ponadto na ziemiach tych mieszkała od przedwojennych czasów liczniejsza niż gdzie indziej mniejszość niemiecka, która ze względu na posiadaną znajomość terenu i ludzi oraz rozpowszechnione wśród niej polakożerstwo stanowiła poważne zagrożenie. Dlatego werbunek do pracy podziemnej wymagał tu szczególnej ostrożności i specyficznych zabezpieczeń. Dlatego również — zwłaszcza wśród kobiet — nabór do konspiracji był stosunkowo ograniczony. To ilościowe ograniczenie nie wpłynęło jednak na poziom działalności WSK, który według oceny dowództwa ZWZ-AK był wysoki, szczególnie w inspektoracie bydgoskim.

¹ *Armia Krajowa w dokumentach 1939-1945*, t. 3, Londyn 1976, s. 249.

Działalność żołnierzy-kobiet na terenie tego inspektoratu można podzielić na cztery okresy².

I okres

W okresie tym stosowano bierny opór, który polegał na bojkotowaniu wszelkich zarządzeń okupanta i współtworzeniu atmosfery wrogości wobec niego. Inną formą oporu było czynne sprzyjanie działalności konspiracyjnej, bez wyraźnej, potwierdzonej zaprzysiężeniem, przynależności do tajnej organizacji. Służba kobiet nastawiona była wówczas przede wszystkim na rozwijanie samopomocy społecznej w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, materialnych i kulturalnych ludności polskiej. Prowadzono na małą skalę akcję zbierania pieniędzy na opiekę nad rodzinami aresztowanych i prześladowanych, zdobywano i dostarczano żywność, odzież oraz leki potrzebującym tego Polakom (także więźniom i jeńcom). Widowym znakiem narodowej solidarności i patriotyzmu na terenie Bydgoszczy było zorganizowanie przez PCK (wyłącznie przez samych Polaków), szpitala garnizonowego, w którym ranni żołnierze polscy przebywali w okresie od pierwszych dni września do 9 listopada 1939 r. Szpital ten mieścił się przy ul. Jagiellońskiej. Cały personel szpitala — lekarski, pielęgniarski i pomocniczy — stanowili Polacy. Nadzór niemiecki ograniczał się w zasadzie do inspekcji. Losy niektórych osób spośród tego personelu potoczyły się później konsekwentnie gościńcem „polskich dróg” aż do Szarych Szeregów i Wojskowej Służby Kobiet AK w Bydgoszczy.

II okres

Ten okres pracy konspiracyjnej kobiet wiązał się z działalnością Inspektora ZWZ-AK Bydgoszcz Bronisława Jasińskiego występującego pod pseudonimem „Kuno”, i trwał aż do jego aresztowania przez gestapo w czerwcu 1942 r. Jego łączniczką, a później żoną była Barbara Mrotkówna, która wciągnęła do pracy konspiracyjnej swoje szkolne koleżanki, m.in. Urszulę Klunder-Jędrzejczak „Ewę”. Urszula, jako urodzona bydgoszczanka była doskonale zorientowana w środowisku bydgoskim i bardzo zdyscyplinowana, toteż wysunęła się w tym okresie na czoło w pracy konspiracyjnej kobiet.

² Przedstawiając tę działalność opierałam się głównie na relacjach żołnierzy WSK Inspektoratu ZWZ-AK Bydgoszcz, zwłaszcza U. Klunder-Jędrzejczak, H. Nowickiej-Jagielskiej, I. Cierniak-Szmidt i K. Zgodzińskiej-Szulc oraz na własnych wspomnieniach

Do jej zadań należało przenoszenie wiadomości i wykonywanie różnych poleceń „Kuna”.

W podziemiu pracowały wówczas również Kazimiera Bartel-Rogozińska „Jadwiga”, Franciszka Gendaszek „Teresa”, Zofia Kopeć, Łucja Owczarzak „Janka” i inne, zajmując się m.in. utrzymywaniem łączności, prowadzeniem kancelarii oraz wyszukiwaniem kwater.

Udostępnienie mieszkania członkom organizacji wiązało się z ogromnym ryzykiem, trzeba więc poświęcić parę słów temu problemowi, przedstawiając pokrótce usytuowanie najważniejszych lokali konspiracyjnych na terenie okupowanej Bydgoszczy. Zapotrzebowanie na nie było duże, a przeznaczano je przede wszystkim na utrzymywanie kontaktów, skrzynki pocztowe, kancelarie oraz punkty szkoleniowe i gospodarcze. Zlokalizowane były w różnych dzielnicach miasta.

W piwnicy przy ul. Dworcowej róg Matejki mieścił się lokal konspiracyjny pod kryptonimem „Katakumby”, natomiast przy Gdańskiej, za torami — skrzynka pocztowa „U szewca”, a przy Pomorskiej — „U krawca” i „U fryzjera”. W działalności podziemnej najczęściej wykorzystywano jednak prywatne mieszkania patriotycznych rodzin polskich, a m.in.: Bartłów (Śniadeckich 38), Deruckich (Czerwonego Krzyża 27/29), Białych (Garbary 19), Gendaszków (Św. Trójcy 3), Tojzów (Dolina 31) oraz kolejarskiej rodziny Andrzejewskich (Szubińska 45). Przy ul. Granicznej 20, w mieszkaniu Marty Adriańskiej, był punkt przerzutowy do partyzantki, mający kryptonim „U ciotki”. Tę samą funkcję spełniał punkt przy ul. Leszczyńskiego 17. Inne utrwalone w pamięci adresy domów, w których znajdowały się lokale konspiracyjne to: Liberta 12, Długa 2, Jasna 10, Rycerska 2, Promenada 6, Śniadeckich 41, Hetmańska 31, Kordeckiego róg Św. Trójcy. Taki lokal był ponadto u Woźniaków przy ul. Mickiewicza, u Szantruczka przy ul. Zamojskiego i u szewca Szali przy ul. Narutowicza 3. Meliny konspiracyjne istniały też przy ul. Jezuickiej 17, Poznańskiej 1, Długiej (w składzie trumien), Grudziądzkiej róg Krótkiej i u Sikorskich (na Cmentarzu Nowofarnym). Wszystkie te i inne lokale konspiracyjne używane były do z góry określonych celów.

III okres

Latem 1942 r. został aresztowany por. Bronisław Jasiński „Kuno”. Po chwilowej stagnacji w pracach konspiracyjnych funkcję szefa Inspektoratu ZWZ-AK Bydgoszcz objął por. Zygmunt Szatkowski „Wiesław”.

Działalność konspiracyjna kobiet zamarła do marca 1943 r., tj. do czasu, gdy por. Szatkowski zaprzysiągł Urszulę Klunder-Jędrzejczak „Ewę” i polecił

jej, jako referentce, zorganizowanie WSK w Inspektoracie AK Bydgoszcz. W marcu 1943 r. przysięgę złożyła też Halina Nowicka-Jagielska „Maria”, która była pierwszą członkinią zespołu kobiecego, zaprzysiężoną przez „Ewę”, została jej zastępczynią i ściśle z nią współpracowała.

Odtąd zaczęło się też na szerszą skalę werbowanie członkiń i powierzanie im pracy w różnych pionach działalności referatu WSK w inspektoracie bydgoskim. Werbunek odbywał się przeważnie wśród koleżanek szkolnych.

Funkcję kierowniczką w pionie łączności referatu WSK pełniła Zuzanna Biała-Margiel „Romana”, mając do dyspozycji łączniczki, do których należały: Halina Czarlińska „Włóczęga”, Aleksandra Sokołowska „Elżbieta”, Jadwiga Tomaszewska „Basia”, Magdalena Ziembiewicz-Wilczewska „Narcyza”, Janina Dukat-Meger „Benia”, Helena Buczkowska „Aleksandra”, Irena Buczkowska „Maria” oraz Sabina Wrzesińska-Gałązka „Żaba”.

Pomyślnie rozwijała się również działalność w dziale sanitarnym, zwłaszcza gdy zwerbowane zostały liczne bydgoskie farmaceutki, które po zaprzysiężeniu podjęły pracę konspiracyjną polegającą głównie na zdobywaniu leków, materiałów opatrunkowych i narzędzi medycznych, gromadzeniu ich i dostarczaniu potrzebującym (m.in. partyzantom w Borach Tucholskich). Spośród pracowniczek aptek pierwszymi zaprzysiężonymi przez „Ewę” były: Irena Cierniak-Szmidt „Wanda”, której powierzono organizację działu sanitarnego oraz Maria Biała „Magda”, która objęła funkcję kierowniczką referatu WSK w bydgoskim garnizonie miejskim. One z kolei wciągnęły do konspiracji inne farmaceutki, a należały do nich: Bronisława Goralska „Antek”, Urszula Szyperska-Bereźnicka „Hanka”, Krystyna Zgodzińska-Szulc „Wilczek”, Halina Gruchała-Węsierska (Reczkowska) „Hanka II”.

Te bydgoskie apteki, w których pracowały zaprzysiężone farmaceutki, były również stosunkowo bezpiecznymi lokalami kontaktowymi, służyły więc także do przeprowadzenia odpraw organizacyjnych. W odprawach tych uczestniczyli często także mężczyźni z formacji wojskowych AK.

IV okres

W końcu marca 1944 r. nowe aresztowania przerwały pracę w bydgoskim inspektoracie i garnizonie miejskim. Aresztowany został wówczas komendant tego inspektoratu Zygmunt Szatkowski „Wiesław”, a wraz z nim — ppor. Józef Eichstaedt „Jacek” oraz inni.

W związku z dekonspiracją punktu kontaktowego u pp. Woźniaków przy al. Mickiewicza aresztowano również kierowniczkę referatu WSK w Inspektoracie AK Bydgoszcz Urszulę Klunder-Jędrzejszak „Ewę” (1 kwietnia 1944 r.). Po dwumiesięcznym śledztwie w więzieniach gestapo przy ul.

Poniatowskiego i ul. Wały Jagiellońskie przewieziono ją w czerwcu 1944 r. do obozu koncentracyjnego w Stutthofie, gdzie przebywała aż do końca wojny. Do Bydgoszczy wróciła w maju 1945 r. W WSK gdzie działała od końca 1942 r. do 1944 r., wykonała pionierską pracę. Dzielna postawa „Ewy” w śledztwie sprawiła, że gestapo uznało ją za zwykłą łączniczkę, a pionierzy WSK nie uległy dekonspiracji i mogły nadal normalnie pracować.

Po aresztowaniu „Ewy” kierownictwo referatu WSK w inspektoracie bydgoskim przejęła Helena Derucka-Szajkowska „Tekla”, ale nie na długo, ponieważ wkrótce została awansowana na szefa WSK w Podokręgu Północno-Zachodnim, który powstał w 1943 r., w wyniku zmian w strukturze organizacyjnej Okręgu AK Pomorze i obejmował Inspektoraty: bydgoski, tczewsko-chojnicki oraz Wybrzeże. Kierowanie referatem WSK w inspektoracie bydgoskim objęła po niej Maria Biała „Magda”, będąca jednocześnie jej zastępczynią i pozostająca ponadto nadal kierowniczką WSK w garnizonie miejskim. „Magda” bardzo dobrze spełniała swe funkcje, a sprzyjał temu fakt, że pochodziła z rodziny, która cała była zaangażowana w konspiracji.

W drugiej połowie 1944 r. ukazała się instrukcja pracy WSK, podpisana przez szefa WSK Okręgu AK Pomorze „Zofię” (Halinę Krzeszowską) i przystosowana następnie do lokalnych warunków przez „Teklę”. W instrukcji wyodrębniono następujące działy: sanitarny, łączności, wywiadu, kwatermistrzostwa (dział gospodarczy) i opieki społecznej.

Jak już wspomniałam, zorganizowaniem służby sanitarnej na terenie inspektoratu bydgoskiego zajęła się Irena Cierniak-Szmidt „Wanda”. W celu należytego wykonania tego zadania wyodrębniono w mieście 5 rejonów. Na czele służb sanitarnych w poszczególnych rejonach stanęły: Brychczyńska-Ruchalska (nie udało się ustalić imienia i pseudonimu), Bronisława Goralska „Antek”, Ludwika Sędziarska-Ameryk „Lena”, Urszula Szyperska-Bereźnicka „Hanka” i Krystyna Zgodzińska-Szulc „Wilczek”. Rozwijając dalszą pracę werbunkową dobrały sobie po cztery pomocnice. Wszystkie one musiały przejść przeszkolenie w zakresie udzielania pierwszej pomocy sanitarnej. Szkolenie prowadziła działaczka „Sokoła”, dyplomowana pielęgniarka Irena Paterek-John „Wera”. Miejscem szkolenia było mieszkanie niemieckiego lekarza o nazwisku Bunke, u którego „Wera” pracowała i zamieszkiwała. Każda z sanitariuszek rejonowych była zobowiązana do wyposażenia siebie i swych podkomendnych w torby sanitarne ze środkami pierwszej pomocy. W ciągu swej pracy sanitariuszki gromadziły też większe zapasy wszelkich materiałów opatrunkowych. Do zadań sanitariuszek rejonowych należało ponadto dokładne zapoznanie się z własnym terenem działania, a przede wszystkim — ze skrótowymi przejściami przez podwórza zabudowań. Miały również być zorientowane w rozmieszczeniu szpitali, prywatnych gabinetów

lekarskich oraz mieszkań położnych, a także w lokalizacji budynków szkolnych, które w razie potrzeby (np. na wypadek powstania czy akcji „Burza”) można byłoby wykorzystać na punkty sanitarne.

Specjalnym zadaniem grup sanitarnych pracujących w aptekach było zapatrywanie w środki lecznicze i sanitarne oddziałów partyzanckich „Dana” i „Graba” w Borach Tucholskich, więźniów francuskich i angielskich w obozach jenieckich, Polaków więzionych w obozie w Potulicach oraz partyzantów sowieckich zrzuconych na teren Polski.

Podobnie jak w poprzednim okresie niektóre apteki wykorzystywano na punkty kontaktowe i meliny. W czasie dyżurów odbywały się tam odprawy z kierowniczkami „Magdą” i „Teklą” oraz spotkania konspiracyjne z Komendantem Podokręgu Północno-Zachodniego AK Aleksandrem Szulcem „Michałem”. Natomiast członkowie sztabu Komendy Okręgu AK Pomorze zbierali się również w punkcie kontaktowym, którego zorganizowanie zapewniła Krystyna Zgodzińska-Szulc „Wilczek”, udostępniając do tego celu swój pokój mieszkalny, znajdujący się na terenie magazynów aptecznych przy ul. Dworcowej. Punkt ten działał bez wpadki do końca okupacji.

W aptekach były przechowywane również różne materiały konspiracyjne, takie jak fałszowane dowody osobiste, tajne pieczętki, a niekiedy i broń. Do grupy prowadzącej tego typu działania należały m.in. następujące pracowniczki aptek: Urszula Mróz-Siedlecka „Bolesława”, Helena Kolańczyk-Hubnicka „Hanka”, Janina Januszewska-Gapińska „Irena”. Miały one również kontakty z pracownikami kasyna gestapo i tą drogą przekazywały grypsy od i do aresztowanych Polaków.

Służba łączności, dobrze zorganizowana i sprawnie funkcjonująca, była w tym okresie jednym z najważniejszych działów pracy konspiracyjnej WSK w inspektoracie bydgoskim. Łączniczki WSK współpracowały ściśle z męską służbą łączności AK. To one przносиły meldunki, dostarczały medykamenty, broń i amunicję na wyznaczone miejsca oraz ubezpieczały swoich dowódców. W Borach Tucholskich docierały do akowskich oddziałów partyzanckich „Jedliny” i „Świerki”. W tej działalności wyróżniała się szczególnie Elżbieta Cieślik „Amazonka”.

Łączniczki wspomagały również służbę wywiadowczą, zbierając i dostarczając wiadomości pochodzące z nasłuchu radiowego oraz własnych obserwacji. Znaną jest sprawa przekazywania przez Eugenię Meller-Jabłońską (pracownicę Fabryki Urządzeń Elektrotechnicznych St. Ciszewskiego) zdobytych informacji, które dotyczyły części rakiet V1 i V2. Po jej aresztowaniu i wywiezieniu do Oświęcimia kierująca służbą łączności WSK Zuzanna Biała „Romana” powierzyła zadanie meldowania o wysyłkach tych części łączniczce Aleksandrze Sokołowskiej „Elżbiecie”.

Nazwiska łączniczek zostały już podane przy omawianiu trzeciego okresu działalności WSK, należy jednak wymienić jeszcze nazwiska szyfrantek, do których należały: Sabina Płoszyńska-Pawlak „Halina” (zaprzyjężona w 1943 r. przez Leszka Białego, szefa łączności Inspektoratu AK Bydgoszcz), Irena Różga-Mykaj i Jadwiga Derucka-Glińska „Maria”, która została przeszkolona w szyfrowaniu przez szefa łączności w sztabie Okręgu AK Pomorze Henryka Gruetzmachera „Michała”, pełniła funkcję szyfrantki tego sztabu oraz razem z Franciszką Gendaszek „Teresą” prowadziła kancelarię szefa sztabu Okręgu AK Pomorze Józefa Chylińskiego „Piotra”, „Rekina”.

Kobiety pełniące służbę sanitarną lub funkcje kurierek i wywiadowczyń zajmowały się jednocześnie także wyszukiwaniem, organizowaniem i przygotowywaniem kwater dla wyższego dowództwa AK czy lokali kontaktowych i punktów na odprawy z komendantami AK.

Dział gospodarczy zostawał pod bezpośrednią opieką i nadzorem Marii Białej „Magdy”. W ramach pracy zaopatrzeniowo-gospodarczej rozprowadzano kartki i paczki żywnościowe, dostarczając je rodzinom internowanych i aresztowanych. Tworzono też punkty żywnościowe i punkty prania bielizny dla zamelinowanych żołnierzy AK (punkty takie istniały przede wszystkim w Borach Tucholskich).

W ramach sprawowania opieki ograniczano się do udzielania pomocy i wypłaty zasiłków pieniężnych najbardziej potrzebującym, a zwłaszcza członkom rodzin aresztowanych. Zajmowała się tym m.in. Halina Nowicka-Jagielska „Maria”.

W końcu 1944 r. do służby kobiet w inspektoracie bydgoskim włączyły się również harcerki. Ze sprawozdania Heleny Deruckiej-Szajkowskiej wynika, że na dzień 10 grudnia 1944 r. ich stan liczebny w tym inspektoracie wynosił 40.

Wojskowa Służba Kobiet działająca w ramach Armii Krajowej podczas II wojny światowej została rozwiązana 19 stycznia 1945 r.

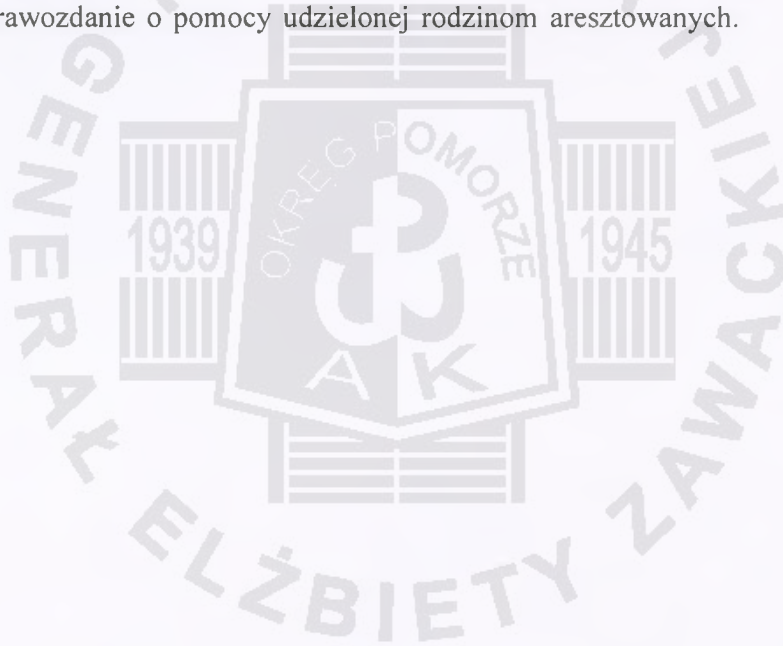
W sierpniu 1945 r. władze komunistyczne poleciły jednak aresztować i osadzić w więzieniu w Gdańsku 30 osób związanych z AK, w tym całą komendę Okręgu AK Pomorze. Represjami tymi zostali objęci m.in.: Jan Pałubicki „Janusz”, Aleksander Szulc „Michał”, Helena Szajkowska „Tekla”, Jadwiga Derucka „Maria” oraz Zuzanna Biała „Romana”.

Na zakończenie pragnę podkreślić, że kobiety bydgoskie wykonywały pracę konspiracyjną entuzjastycznie i ofiarnie, wykazując przy tym zarówno dużą odwagę, jak zdyscyplinowanie i wymaganą ostrożność. Pracowały bezinteresownie, nie oglądając się na własne ambicje. Chciałabym więc tym bardziej przeprosić te z nich, które w moim krótkim opracowaniu zostały

pominięte z braku źródeł informacji lub wskutek tego, że dane w źródłach, do których dotarłam, były niepełne.

Przystępując po przeszło pięćdziesięciu latach od zakończenia II wojny światowej do niniejszego opracowania napotkałam duże trudności w ustaleniu faktycznej liczby oraz nazwisk i pseudonimów kobiet zwerbowanych do walki w Inspektoracie AK Bydgoszcz. Również dzieje ich służby zostały ukazane przeze mnie w bardzo szkicowym, ogólnym ujęciu, ponieważ jak wiadomo niewiele zachowało się dokumentów zawierających szczegółowe wiadomości na ten temat. Z tych nielicznych pragnę przedstawić w poniższych załącznikach trzy zachowane dokumenty zatytułowane:

1. Sprawozdanie referentki WSK Podokręgu Północno-Zachodniego³.
2. Sprawozdanie pracy na obwodach referentki WSK Podokręgu Północno-Zachodniego.
3. Sprawozdanie o pomocy udzielonej rodzinom aresztowanych.

³ Tekst opublikowany w *Okręg Pomorze Armii Krajowej w dokumentach 1939-1945*, Biblioteka Archiwum Pomorskie AK, Toruń 1991, s. 112-114.

Załącznik 1

Sprawozdanie referentki WSK Podokręgu Północno-Zachodniego

W.S.K. F.-030¹

L.dz. 10/12

dn. 10.12.1944

Sprawozdanie W.S.K. F.-030
za czas od 5 IX-5 XII 1944

Stan sił:

Kmdtka i jej zast.....	2
D. 035 ² : WSK. — 61.....	61
Gr. przył. (harc).....	40
(KSM.) 50	151
O.-034 ³	25
P.-033 ⁴	—
S.-032 ⁵	62
K.031 ⁶	22
P.-042 ⁷	6
	razem 268 kobiet

D.-035 — 151 kobiet, podział:

- 1) **Kancelaria:** — 4 kobiety, z których 1-a pracuje dla podokr.[ęgu], 1-a dla Inst.[ektoratu], 1-a dla V-i AK. i 1-a szyfrantka. —
- 2) **Dział sanitarny:** — 30 plus 90 (gr. przył.) kobiet. — pracę prowadzi się wg programu podanego w sprawozdaniu do 5 XI br. — Kursy sanit.[arne] odbywają się w 2-ch grupach; w ciągu miesiąca szkolenia zostanie ukończone. Inst.[ruktorka] WSK. szkoli wyłącznie kandydatki na instr.[uktorki] na Obwodach i w grupach przyłączonych. Sprawa przyłączenia 2 grup, o których pisałem w uprzednim sprawozdaniu, została definitywnie załatwiona. Po terenie D.-035 WSK. pozyskało 1-ą grupę Harcerek w liczbie 40 kobiet i 1-ą grupę KSMP w liczbie 50 kob.[iet]. Grupa I-a tworzy obsługę szpitali, grupa II-a tworzy 7 drużyn lotnych. — Dział sanit.[arny] w dalszym ciągu zbiera materiał sanit.[arny] dla własnych melin oraz zaopatruje Insp.[ektorat] Jedliny⁸.
- 3) **Dział społeczny:** prowadzi 1 kobieta przy specjalnej pomocy zast.[ępczyni] Kmdtki WSK F.030 Magdy⁹. Poza ustalonymi zapomogami miesięcznymi dla rodzin naszych areszt.[owanych] członków, wydano dodatkowo „paczek gwiazdkowych”, zawierających mąkę, cukier, tłuszcz itp.

4) **Dział gospodarczy:** — 7 kobiet. — Dział gosp.[odarczy] szyje opaski dla oddziałów w boju oraz dla Insp.[ektoratu] Jedliny zaopatruje w sprzęt gosp.[odarczy].

Z posiadanych 7-u kwater, jedna jest zajęta, 3 chwilowo nieczynne (spalone), jako wolne do użytku są 3 punkty noclegowe dla kobiet. WSK D.-035 dysponuje 3-a rozmównicami, z których 1-a jest przeznaczona dla AK., dwie pozostałe dla WSK. — Poza tym na rozmównicę używa się w.w. punkty noclegowe.

5) **Dział łączności:** — 19 kob.[iet] w tym 10 kurierek, obsługujących wszystkie linie łączności na terenie F.-030 i częściowo na Podokr.[ęgu] Jary¹⁰. — Kmdtka działu ł.[ączności] rozpoczęła przy współpracy Instruktora V-i kursy dla telegraf.[istek]. Linie sztafetowe są w trakcie opracowywania.

O.-034 — ogółem 25 kob.[iet], podział: plac.[ówki] Grabówek 16, Żołędzin 5, Sady 4. — Praca nie została jeszcze równomiernie rozprowadzona, ze względu na konieczność urlopowania kmdki (areszt.[owania] w rodzinie) i wprowadzenie w teren jej zast.[ępczyni].

P.-033 — Na obwód ten brak na razie kontaktów.

S.-032 — ogółem 62 kob.[iet], podział: plac.[ówki] Cukrówka 21, Noc 10, Rzeczka 10, Owoce 6, Śliwa 9, Wody 6. — Kmdtka Obwodu¹¹ wraz z Kmdtkami placówek organizuje pracę w myśl otrzymanych instr.[ukcji]. WSK. — Każda placówka prowadzi kursy san.[itarne] i częściowo łączności, skupuje i melinuje sprzęt san.[itarny], szyje torby san.[itarne] i opaski dla oddziałów w boju, prowadzi pracę charytatywną na terenie Potulic. S-032 jest najlepiej zorganizowanym obw.[odem] na terenie F.-030.

K.-031 — Wg raportu kmdta Obwodu — stan sił WSK na tym Obwodzie wynosi 22 kob.[iety]. Pracę org.[anizacyjną] na K.-031 rozpocznie się w najbliższych dniach odprawą z p.o. kmdtką Obwodu.—

P.-042 — Stan sił 6 kob.[iet]. — Pracę org.[anizacyjną] rozpocznie się w najbliższych dniach odprawą z kmdtką Obwodu.—

Dotychczas uzyskano kontakty na nast.[ępujące] Obwody na terenie Podokr.[ęgu] WSK Jary:

1) Insp. — M.-070¹² stan ogólny 196 kob.[iet], podział: T.-074¹³ — 153 kob., D.-075¹⁴ — 8 kob., P.-073¹⁵ — 35 kob. —

2) Insp. H.-060¹⁶ — Obwód R.-064¹⁷ jest uruchomiony, na razie brak danych cyfrowych. —

Blizsze dane dot. pracy org.[anizacyjnej] na Podokr.[ęgu] WSK Jary podam w następnym sprawozdaniu — po stwierdzeniu stanu pracy.

C z o ł e m!

Tekla [podpis ręczny]
Tekla¹⁸

Ź r ó d ł o: F. Arch. Pom. AK-Toruń, Okr. Pom. AK, sygn. 7.

-
- ¹ Inspektorat Bydgoszcz.
 - ² Garnizon Bydgoszcz.
 - ³ Obwód Bydgoszcz.
 - ⁴ Obwód Szubin.
 - ⁵ Obwód Wyrzysk
 - ⁶ Obwód Świecie.
 - ⁷ Obwód Chełmno.
 - ⁸ Oddziały partyzanckie w Borach Tucholskich.
 - ⁹ Maria Biała.
 - ¹⁰ Podokręg Północno-Zachodni.
 - ¹¹ Maria Aleksiewicz („Józef”, „Józia”).
 - ¹² Inspektorat Tczew.
 - ¹³ Obwód Starogard.
 - ¹⁴ Obwód Tczew.
 - ¹⁵ Obwód Kościerzyna.
 - ¹⁶ Inspektorat Chojnice.
 - ¹⁷ Obwód Tuchola.
 - ¹⁸ Helena Szajkowska.

Załącznik 2

**Sprawozdanie pracy na obwodach referentki WSK
Podokręgu Północno-Zachodniego**

F.030¹ W.S.K.

L.dz. 6./I.44

dn. 5.11.44

Sprawozdanie W.S.K. F.030 do dnia 5.11.44

Ogólny stan sił w F.030 wynosi 107 kobiet łącznie z K-tką i jej zast.[ępczynią]

Podział:

D.-035² stan sił 50 kobiet, podział:

1) Sekcja sanitarna: 25 kobiet

Praca w sekcji: Wg zarządzenia praca w sekcji rozpoczęła się od skupywania leków i sprzętu sanitarnego. W zał.[łączeniu] przesyłam spis zebranego i zamelinowanego sprzętu (meliny częściowo w kom. męskiej częściowo własne W.S.K.). Koszty wynikłe z tego tytułu pokrywałyśmy częściowo z funduszków otrzymanych z Insp.[ektoratów] a częściowo z pieniędzy zebranych na drodze prywatnej. Najwięcej materiału (bez kosztów) dostarczyły aptekarki pracujące w sekcji, przede wszystkim kom.[endantka] sekcji Wanda³ oraz zast.[ępczyni] kom.[endantki] F.030 Magda⁴, której dziełem jest zaopatrzenie w materiał sanit.[arny] Insp.[ektorat] Jedliny⁵. Akcja skupowania materiału trwa dalej. Niezależnie od zaopatrzenia melin sekcja przygotowuje opatrunki osobiste dla oddziałów w boju (patrz spis sprzętu) — Sekcja posiada 1 punkt opatrunkowy (kwatery-melina) na czas kons.[piracji]. Punkt ten zaopatrzony w sprzęt, mieści się w mieszkaniu wyszkolonej sanitariuszki.

Instruktor W.S.K. prowadzi szkolenie sanitarne na razie w obrębie sekcji (grupa szkoleniowa stanwi 3 kob.[iety] plus Instr.[uktorka]), w dalszym etapie nastąpi szkolenie wszystkich sił pracujących w WSK. — Celem przyspieszenia szkolenia przydzielono do pomocy Instruktorce 2 rejonowe jako instr.[uktorki] pomocnicze, które tworzą osobne grupy szkoleniowe. Kurs obejmuje 13 godz. nauki z czego 12 godz. wg programu sanit.[arnego] WSK łącznie z ćwiczeniami i 1 godz. wychowania narodowo-obywatelskiego. Obecnie Instr.[uktorka] opracowuje kurs sanitarny w skrypcie, który otrzymują do dalszego szkolenia instr.[uktorki] pracujące na Obwodach i w przyłączonych grupach (patrz niżej). Przy tej okazji podkreślam fachową, sumienną i ofiarną pracę Instrukt.[orki] (Wera) która całkowicie wolny czas od pracy zawodowej poświęca pracy WSK.

Sekcja w garnizonie podzielona jest (terenowo) na 7 rejonów z tym, że na czas akcji skład rejonu stanowić będzie 7 kobiet. Niezależnie od rejonów utworzy się lotne drużyny sanit.[arne] po 7 osób, oraz obsadę szpitalów. Ilość drużyn uzależniona będzie od ilości zwerbowanego i wyszkolonego materiału ludzkiego. Ze względu na bezpiecz.[eństwo] konsp.[iracji] obecnie pracują w sekcji czynnie: kom.[endantka] sekcji, Instr.[uktorka], 1 łączniczka przeznaczona na wewnętrzny użytek sekcji oraz 7 rejonowych z 7-a pomocnicami. Rejonowe przy ścisłej współpracy z kom.[endantką] sekcji opracowują teren każdego rejonu (plan na czas akcji obejmujący ewidencję wszystkich szpitali, gmachów publicznych, szkół i.t.p. nadających się na pomieszczenia szpitalne z uwzględnieniem przypuszczalnej ilości łóżek, ewidencję wszystkich gabinetów lekarskich i dentystycznych ze względu na ich wyposażenie w sprzęt chirurgiczny).

Uzupełnienia rejonów, lotne drużyny sanitarne jak i obsada szpitali, po przeszkoleniu sanitarnym przechodzi w stan oczekiwania aż do chwili akcji. Po ukończeniu kursu ko.[mendantka] sekcji rozmieści wszystkie kobiety w terenie (przydział do rejonów i drużyn) podając je do ewidencji dla ułatwienia natychmiastowego zmobilizowania na czas akcji.

Celem szybkiego utworzenia pełnych stanów rejonów i drużyn, nawiązano kontakt z grupą harcerek i 1 grupą organizowaną prywatnie, w wyniku czego pozyskamy około 100 kobiet. Dla uniknięcia masówki i tym samym zwiększenia bezpieczeństwa konsp.[iracji] WSK będzie kontaktowało się wyłącznie z naczelniczkami tych grup, które będą prowadziły pracę w swojej grupie wg otrzymanych instr.[ukcji] WSK i pod jej kontrolą. Ze względu na jej element stanowiący skład tych grup, przewiduje się tylko ich wyszkolenie sanitarne wg programu WSK. W tym celu Instr.[uktorka] WSK doszkoli 1-ą najzdolniejszą kobietę z każdej grupy (wg wyboru nacz.[elniczki] grupy) a ta po ukończeniu kursu, zaopatrzona w skrypty wykładów wyszkoli dalsze 3 kobiety i tak doszkolone 4 instr.[uktorki] rozprowadzą kurs w całej grupie. Niezależnie od powyższego programu WSK zastrzegło sobie prawo przejęcia kilku sił specjalnie uzdolnionych, dla uzupełnienia sekcji łączności i gospodarczej WSK. Te kobiety zostaną wyłączone z grupy i przejdą do szeregów WSK. — Ponieważ akcja powyższa jest w stadium organizowania — dokładne wyniki podam w następnym sprawozdaniu.

2) Sekcja łączności

Stan sił: kom.[endantka] sekcji, 7 kurierek, 6 łączniczek — razem 14 kobiet.

Kurierki sekcji wyjeżdżają z garnizonu na Kanał⁶, Stodoły⁷, Jedliny, Plac⁸ i Magazyn⁹. Wszystkie kurierki sekcji posiadają „Ausweis” ze względu na ostatnie zarządzenia kolejowe ograniczające ruch dla Polaków. Celem zor-

ganizowania łączności stałej i pewnej zażądano od męskiej V-ki wykresy linii sztafetowych w obrębie Insp.[ektoratu]. Po otrzymaniu tego materiału ustalili się na obwodach punkty podrzutowe ze stałą obsługą kurierek. WSK zdaje sobie sprawę iz konieczności i ważności zorganizowania dobrej łączności i położy specjalny nacisk na rozbudowanie i pracę tej sekcji przez zwerbowanie i wyszkolenie fachowych sił. W najbliższych dniach kom.[endantka] sekcji przy współpracy z instr.[uktorem] męskiej V-i rozpocznie kurs dla telefonistek wojskowych (na razie opanowanie alfabetu i ćwiczenia). Sprzęt potrzebny do prowadzenia kursu otrzymano z V-i. Sekcja prowadzi nasłuch radiowy i zapisy przekazuje komórce męskiej.

3) Sekcja społeczna

Ilość sił zredukowano do 1 osoby, która ze względu na swoje walory i kwalifikacje w zupełności wykonuje pracę objętą programem sekcji. W czasie konsp.[iracji] sekcja zajmuje się przede wszystkim pomocą dla rodzin aresztowanych członków. W pracy tej pomaga jej wydatnie zast.[ępczyni] kom.[endantki] F.030 Magda — Na pomoc tą składają się ustalone wg klucza zapomogi pieniężne i żywnościowe. Z chwilą nadejścia pierwszych transportów ludzi ewakuowanych z Warszawy sekcja zajęła się pomocą dla nich w postaci zbiórki odzieży, lekarstw itp. przy czym podkreślam wydatną pracę Magdy.

Poza tym na czas akcji sekcja przygotowała plan pomocy dla ludności cywilnej (ustalenie punktów na kuchnie ludowe, domy noclegowe itp.) punkty zborne i zaopatrzeniowe dla powracających jeńców wojennych i cywilnych z Rzeszy. Sekcja przewidziała ilość potrzebnych sił na czas akcji, które obecnie niezaprzyjęzone zostaną w odpowiednim czasie zmobilizowane.

4) Sekcja gospodarcza

Stan sił 7 osób łącznie z kom.[endantką] Sekcji, która równocześnie pełni funkcje kwatermistrzyni (ewidencja kwater, zaopatrzenie żywnościowe i odzieżowe kwaterujących, kontrola bezpieczeństwa kwater). Praca sekcji gospodarczej oparta jest na współpracy z insp.[ektoratem] Jedliny. Sekcja dostarcza Jedlinom sprzęt gospodarczy w zamian otrzymuje żywność, którą przeznaczają się na pomoc społeczną i zaopatrzenie kwater. Poza tym sekcja szyje opaski i torby sanitarne, przy czym potrzebny materiał zbiera we własnym zakresie. D.035 dysponuje 6-a kwaterami w czym 1 tylko dla kobiet i 3 rozmównicami, z czego 1 specjalna a 2 na kwaterach (o ile nie są zajęte). Ze względu na ważność pracy sekcja zostanie rozbudowana.

5) Kancelaria.

Do pracy kancelaryjnej przeznaczono na czas konsp.[iracji] 2 siły, z których jedna pracuje dla kom.[andy] męskiej, druga dla WSK. —

Poza tym przewiduje się pewną ilość sił kanc.[elaryjnych] na czas akcji. Przydział nastąpi po statecznym rozmieszczeniu sił w terenie. Na razie stan rekrutuje się z 3 kobiet (2 czynne, 1 przewidziana).

6) D.035 nie posiada osobnej sekcji wywiadu. Ze względu na brak specjalnych sił wszystkie kobiety pracujące w czasie konsp.[iracji] nastawione są na zbieranie wiadomości z dziedziny wojskowej i gospodarczej okupanta jak i wiadomości administracyjnych godzących w Polaków.

7) W załączeniu przesyłam spis wydatków w D.035 do dnia 1.10.1944 —

Sprawozdanie pracy na Obwodach

Po przerwie (od kwietnia do października) podjęto pracę na obwodach. Stan sił i pracy przedstawia się następująco:

0.034 (O f i c y n a)¹⁰

Ilość pracujących kobiet wynosi 13 łącznie z Kom.[endantką] Obwodu i łączniczką. Pracę na Oficynie podjęto z dniem 15.10.14 odprawą z Kom.[endantką] Obwodu Kaja. Wg obecnego stanu Oficyna dysponuje pewną ilością sprzętu sanitarn.[ego]. Wszystkie siły są wyszkolone sanitarne. Spis sprzętu jak również wyniki dalszej akcji werbunkowej i rozwoju pracy podam w nast.[ępnym] sprawozdaniu.

S.032 (S t o d o l y)¹¹

Pracę na Stodołach podjęto z dniem 4.11.44 odprawą z Kom.[endantką] Obwodu Józia¹². Stan sił wynosi 42 kobiety. Stodoły dysponują sprzętem sanitarnym, grupą kobiet wyszkolonych we własnym zakresie, które poza tym szyją opaski i torby sanitarne. W następnym sprawozdaniu prześlę spis sprzętu sanitarnego jak również wyniki akcji werbunkowej i rozwoju pracy.

Na odprawie mającej zapoczątkować pracę na Obwodach omówiono z wyżej wymienionymi komendantkami dokładnie program pracy, przy czym zaopatrzone je w pisemną „Instrukcję pracy WSK na Obwodach”, przepisy dotyczące bezp.[iecieństwa] konsp.[iracji], spis potrzebnych leków i sprzętu sanitarnego. Komend.[antki] otrzymały polecenie natychmiastowego rozpoczęcia pracy a sądząc z ich wartości osobistych mam nadzieję, że w nast.[ępnym] sprawozdaniu będę mogła podać już dość duże rezultaty ich pracy.

Odnosnie załączonej „Instrukcji pracy WSK na Obwodach” podaję, iż opracowałam ją częściowo na podstawie otrzymanej instrukcji z AK. — Podział terenowy Obwodu jak również rozkład samej pracy odbiega nieco od instr.[ukcji] męskiej ze względu na konieczność szybkiego i odpowiadającego celom WSK zorganizowania Obwodów. Ponieważ Kom.[endantki] Obwodów współpracują z Komendantami Obwodów, sądzą że te odchylenia nie zmienią w zasadzie użyteczności WSK. O ile zaistnieje potrzeba poprawek w Instrukcji, proszę o ich podanie celem uzupełnienia. Celem rozpoczęcia pracy na Obwodach Kanału

i Placu, zwróciłam się z prośbą do Komendantów AK tychże Obwodów o zwerbowanie i zaprzysiężenie na danym Obwodzie 1 kobiety nadającej się na funkcję Kom.[endantki] Obwodu. — Po otrzymaniu wyniku wprowadzę dane kobiety w tok pracy. Ze względu na nieznaną terenu tych 2 Obwodów sędzę, że jest to jedyny możliwy sposób zorganizowania Kanału i Placu.—

C z o ł e m!

Tekla¹³

Tekla [podpis ręczny]

3 załączniki:

Spis zgromadzonego mat.[eriału] san.[itarnego] w D.035

Instrukcja pracy WSK na Obwodach — brak [dopisek ręczny]

Spis wydatków D.035 do dn. 1.10.44 [przekreślone]

Ź r ó d ł o: Arch. PAK, Okręg Pomorze AK, sygn. 7.

¹ Inspektorat Bydgoszcz.

² Garnizon Bydgoszcz.

³ Irena Schmidt.

⁴ Maria Biała

⁵ Oddziały partyzanckie w Borach Tucholskich.

⁶ Obwód Świecie.

⁷ Obwód Wyrzysk.

⁸ Obwód Szubin.

⁹ Inspektorat Tczew.

¹⁰ Obwód Bydgoszcz.

¹¹ Obwód Wyrzysk.

¹² Maria Aleksiewicz.

¹³ Helena Szajkowska („Tekla”, „Bogna”).

Załącznik 3

Sprawozdanie o pomocy udzielanej rodzinom aresztowanych

F — 030¹

G-225²

Mp [.x.] 27.9.44

Z polecenia pana Janusza³ przedstawiam sprawozdanie z pomocy udzielonej przez WSK rodzinom aresztowanych naszych członków:

Rodziny: Wiesława⁴

Jacka⁵ po 150, — RM miesięcznie

Ewy⁶

Saby⁷ i Władka⁸ po 100, — RM miesięcznie.

Pomoc rodzinie zmarłego członka garnizonu 100,— RM w maju i czerwcu wypłacono z funduszu garnizonu; w lipcu, sierpniu i wrześniu wypłaciła WSK ze zdobytych z siebie funduszy 2.250,— RM. Pomoc ta jest zorganizowana i ma charakter stały.

Pomoc w naturze:

a) udzielono kartek na cukier i marmoladę

b) wydano po 6 komp.[letów] żywnościowych kartek niemieckich rodzinom Wiesława, Jacka i Ewy oraz po 3 komp.[lety] dla rodzin Saby, Władka i Marianowej⁹ oraz rodzinom czterech poprzednio uwięzionych naszych członków, w sierpniu wydano po sześć funtów masła rodzinom W.J.E.¹⁰ i po trzy funty rodzinom Saby, Władka, Marianowej, oraz rodzinom czterech poprzednio uwięzionych członków.

We wrześniu wydano po 1 1/2 funta masła, kielbasy i sera, kartki na kartofle i chleb. Sporadycznie wydano mięsa i boczek. Pomoc w naturze uzyskano z kartek żywnościowych przesłanych przez Dana¹¹.

C z o ł e m!

Magda¹² [podpis ręczny]

[parafka:] Wicher¹³

Ź r ó d ł o: F. Arch. Pom. AK-Toruń, Okr. Kom. AK, sygn. 7.

¹ Inspektorat Bydgoszcz.

² Komenda Okręgu Pomorze (?)

- ³ Komendant Okręgu ppłk. Jan Pałubicki.
- ⁴ Zygmunt Szatkowski („Wiesław”), komendant inspektoratu bydgoskiego.
- ⁵ Józef Eischtaedt.
- ⁶ Urszula Klunder („Ewa”), komendantka WSK inspektoratu bydgoskiego.
- ⁷ Sabina Wrzesińska.
- ⁸ Edward Wrzesiński.
- ⁹ Jan Nowak.
- ¹⁰ Rodziny „Wiesława”, „Jacka” i „Ewy”.
- ¹¹ Kpt. Stefan Guss.
- ¹² Maria Biała.
- ¹³ Szef Sztabu Józef Chyliński.

ALEKSANDRA SOKOŁOWSKA, ps. „Elżbieta”, porucznik, łączniczka referatu WSK 20
Insp. AK Bydgoszcz, urodziła się 3 VIII 1919 r. w Berlinie jako córka Konstantego (elektrotechnika) i Seweryny z d. Jakuszkowiak. Po zdaniu matury w 1937 r. w Liceum Handlowym w Bydgoszczy podjęła pracę biuralistki w Fabryce Artykułów Elektrycznych St. Ciszewski (późniejsza „Eltra”). Równocześnie działała społecznie w PZZ i PCK, gdzie otrzymała wyszkolenie jako sanitariuszka.

FUNDACJA

Sokołowska przy ul. Grunwaldzkiej w Bydgoszczy miał kwaterę szef wywiadu KO AK-DSZ Pomorze mjr Józef Gruss, a po nim zamieszkał tam „Mały Józef”, wysłannik z Łodzi (nazwisko nieznane). W sierpniu 1945 r. UB założyło tam kilkudniowy „kocioł”, lecz nikogo nie zatrzymano. Dnia 6 XII 1945 r. Sokołowska została zaarrestowana w zakładzie pracy, wskazana przez jedną z członkiń WiNu, współpracującą z UB. Była przetrzymywana w gmachu UB przy ul. Poniatowskiego, Wały Jagiellońskie, a następnie w więzieniu śledczym w Inowrocławiu. Na rozprawie przed Sądem Wojskowym w Poznaniu w kwietniu 1946 r. została skazana na dwa lata więzienia. Odbyła je w więzieniu karnym w Fordonie. Dnia 15 III 1947 r. na mocy amnestii wyszła na wolność. Nadal jednak była szykanowana, wzywana na przesłuchania, zwalniana z pracy i relegowana ze studiów na UMK w Toruniu. Po 1956 r. została zrehabilitowana.

Była na każdej sesji naukowej i uczestniczyła we wszystkich uroczystościach organizowanych przez Fundację Archiwum Pomorskie AK w Toruniu. Była aktywną przedstawicielką Memoriału Generał Marii Wittek, zbierając materiały, dokumentujące udział Polek w II wojnie światowej. Do ostatnich dni swego życia pracowała w Zarządzie Okręgu Światowego Związku Żołnierzy AK w Bydgoszczy.

Została odznaczona Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Pamiątkową Okręgu Pomorskiego Armii Krajowej, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Ojciec Aleksandry Sokołowskiej został rozstrzelany 4 X 1939 r. na mocy wyroku Sondergericht w Bydgoszczy, a brat Bogdan ur. 8 X 1927 r., ps. „Władek”, został zaprzysiężony na członka grupy „Darzbór”, działającej w ramach placówki AK Emilianowo, Obw. Bydgoszcz-Powiat.

Zmarła 5 X 2006 r. Pochowana została na cmentarzu parafialnym św. Trójcy przy ul. Stawowej w Bydgoszczy.

Maria Ciesielska

W czasie okupacji pracowała nadal w tej samej firmie. W 1943 r. rozpoczęła działalność konspiracyjną, do której została wprowadzona przez Łucję Owczarzak, ps. „Janka”, a zaprzysiężona przez Zuzannę Białą, ps. „Romana”, referentkę łączności WSK Insp. Bydgoszcz. Razem z Haliną Czarlińską, ps. „Włóczęga”, pełniła służbę łączniczkę tego referatu.

W przedsiębiorstwie, w którym pracowała, wykonywano m.in. części do samolotów. Sokołowska dostarczała Zuzannie Białej kopie faktur, z których wynikało, co zostało wyprodukowane i dokąd przesyłka została wysłana. Jako łączniczka przewoziła paczki, także z bronią, do Cekcyna w Borach Tucholskich.

Od lutego do sierpnia 1945 r. (a więc już po wojnie) w mieszkaniu Sokołowskiej przy ul. Grunwaldzkiej w Bydgoszczy miał kwaterę szef wywiadu KO AK-DSZ Pomorze mjr Józef Gruss, a po nim zamieszkał tam „Mały Józef”, wysłannik z Łodzi (nazwisko nieznane). W sierpniu 1945 r. UB założyło tam kilkudniowy „kocioł”, lecz nikogo nie zatrzymano. Dnia 6 XII 1945 r. Sokołowska została zaaresztowana w zakładzie pracy, wskazana przez jedną z członkiń WiNu, współpracującą z UB. Była przetrzymywana w gmachu UB przy ul. Poniatowskiego, Wały Jagiellońskie, a następnie w więzieniu śledczym w Inowrocławiu. Na rozprawie przed Sądem Wojskowym w Poznaniu w kwietniu 1946 r. została skazana na dwa lata więzienia. O odbyła je w więzieniu karnym w Fordonie. Dnia 15 III 1947 r. na mocy amnestii wyszła na wolność. Nadal jednak była szykanowana, wzywana na przesłuchania, zwalniana z pracy i relegowana ze studiów na UMK w Toruniu. Po 1956 r. została zrehabilitowana.

Była na każdej sesji naukowej i uczestniczyła we wszystkich uroczystościach organizowanych przez Fundację Archiwum Pomorskie AK w Toruniu. Była aktywną przedstawicielką Memoriału Generał Marii Wittek, zbierając materiały, dokumentujące udział Polek w II wojnie światowej. Do ostatnich dni swego życia pracowała w Zarządzie Okręgu Światowego Związku Żołnierzy AK w Bydgoszczy.

Została odznaczona Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Pamiątkową Okręgu Pomorskiego Armii Krajowej, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Ojciec Aleksandry Sokołowskiej został rozstrzelany 4 X 1939 r. na mocy wyroku Sondergericht w Bydgoszczy, a brat Bogdan ur. 8 X 1927 r., ps. „Władek”, został zaprzysiężony na członka grupy „Darzbór”, działającej w ramach placówki AK Emilianowo, Obw. Bydgoszcz-Powiat.

Zmarła 5 X 2006 r. Pochowana została na cmentarzu parafialnym św. Trójcy przy ul. Stawowej w Bydgoszczy.

Maria Ciesielska

Bydgoszcz, dnia 20.10.2006

Mam zaszczyt w imieniu pani gen. prof. dr hab. Elżbiety Zawackiej pożegnać panią porucznik Aleksandrę Sokołowską PS. „Elżbieta”.

Kochana Oleńko! Dla Ciebie słowa Bóg, Honor, Ojczyzna nie były pustymi słowami. Według nich szłaś przez całe życie.

Ufałaś Bogu, służyłaś ludziom i ojczyźnie. Już w 1943 roku weszłaś do konspiracji – byłaś łączniczką referatu WSK inspektoratu AK Bydgoszcz, a po 1945 działałaś dalej w konspiracji.

„W nagrodę” za odwagę i poświęcenie zostałaś 6 grudnia 1945 roku aresztowana i zatrzymana przez UB w Bydgoszczy. Później przebywałaś w więzieniu w Bydgoszczy, a następnie w więzieniu śledczym w Inowrocławiu.

W kwietniu 1946 roku zostałaś skazana przez Rejonowy Sąd Wojskowy w Poznaniu na 2 lata więzienia, które odbywałaś w więzieniu karnym dla kobiet w Fordonie. Szczególnie trudne były czasy stalinowskie i bardzo trudne były warunki w więzieniu. Ty się nie zaliłaś, byłaś zawsze uśmiechnięta i zyczliwa dla wszystkich.

Bardzo pragnęłaś by pamiętano o tych, co dla Polski walczyli i dla niej zginęli.

Na miarę swoich możliwości wspomagałaś finansowo i zbierałaś materiały dla fundacji Archiwum Pomorskie AK w Toruniu.

Byłaś na każdej sesji naukowej i uczestniczyłaś we wszystkich uroczystościach. Byłaś przedstawicielką „Memoriału Generał Marii Wittek” i zbierałaś materiały dokumentujące udział Polek w II Wojnie Światowej.

Szczególna przyjaźń łączyła Cię z Marylką Sobocińską i gen. Elżbietą Zawacką, którym będzie Cię bardzo brakowało.

Do ostatnich dni swojego życia pracowałaś w Zarządzie Okręgu Światowego Związku Żołnierzy AK w Bydgoszczy.

Dziękujemy Ci za wszystko i żegnamy współwięźniarki

gen. Elżbieta Zawacka
Maryla Sobocińska
Bernadeta Schmidt

Błogosławieni, którzy cierpią prześladowanie dla sprawiedliwości
Albowiem do nich należy królestwo niebieskie
M + (5, 10)

W dniu 5 października 2006 r. przeszła do nowego życia z Jezusem Chrystusem nasza Ciocia śp.

ALEKSANDRA SOKOŁOWSKA
lat 87
Żołnierz AK, więzień systemu totalitarnego

Pogrzeb odbędzie się w dniu 20.10.2006 r. o godz. 14.00 na cmentarzu parafialnym św. Trójcy przy ul. Stawowej w Bydgoszczy.

Dziękuję Ci, o Boże mój
Za dobroć Twoją, łaski źródło [...]
Do cierpień dna, żeś dotrzeć dał,
Żeś aby wytrwać siły wlał,
Żeś wyzwiał nas na święty bój,
Że wizją jutra chłodzisz znój,
Że drogę prawdy wskazujesz mi,
O dobry Boże - dziękuję Ci.

Za młodość zamkniętą w celi,
Za mur, co nas od świata dzieli,
Za mądrość, której życie uczy
Tęsknotą krat i brzękiem kluczy,
Za przyjaźń, za wzruszenia tży,
Za wszystko, coś dał - dziękuję Ci.

(przedruk z „Przemocą obalaty
panujący ustrój”)

„Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią”
(Mt. 5,7)

Dnia 15 października 2006r. zasnęła w Bogu,
otoczona oceanem Miłosierdzia

NASZA CIOCIA

śp.

**Aleksandra
Sokołowska**

lat 87

**Żołnierz Armii Krajowej
Sodalicus Marianus**

Pogrzeb poprzedzony mszą św. odbędzie się
20 października 2006r. o godz. 14.00 na cmentarzu
parafii pw. św. Trójcy przy ul. Stawowej w Bydgoszczy.

„Bo tysiąc lat w Twoich oczach jest jak wczorajszy dzień,
który minął niby straż nocna” (Ps 90,4)

Prosimy o nieskładanie kondolencji

Sokolowska Aleksandra ps. "Elżbieta" (1919-....), łączniczka referatu WSK Insp. AK Bydgoszcz.

Ur. 3 VIII 1919 r. w Berlinie; córka Konstantego - elektrotechnika i Seweryny z d. Jakuszkowiak. Po zdaniu matury w 1937 r. w Liceum Handlowym w Bydgoszczy, podjęła pracę jako biuralistka w Fabryce Artykułów Elektrycznych St. Ciszewski (obecnie "Eltra"). Równocześnie pracowała społecznie w PZZ i PCK, gdzie otrzymała wykształcenie jako sanitariuszka.

W czasie okupacji pracowała nadal w tej samej firmie. W 1943 r. weszła do konspiracji, wprowadzona przez →Łucję Owczarzak ps. "Janka", a zaprzysiężona przez →Zuzannę Białą ps. "Romana", referentkę łączności WSK Insp. Bydgoszcz. Otrzymała funkcję łączniczki tego referatu pełniąc służbę razem z Haliną Czarlińską ps. "Włóczęga". W przedsiębiorstwie, w

którym pracowała Sokolowska wykonywano m.in. części do samolotów. Do jej zadań należało dostarczanie Białej kopii faktur, z których wynikało, co zostało wyprodukowane i dokąd przesyłka została wysłana. Jako łączniczka przewoziła paczki, także z bronią, do Cekcy na w Borach Tucholskich.

W 1945 r. działała nadal w konspiracji. Od lutego do sierpnia 1945 r. w mieszkaniu Sokolowskiej przy ul. Grunwaldzkiej miał kwaterę szef wywiadu KO AK-DSZ Pomorze mjr Józef Gruss, a po nim zamieszkał tam "Mały Józef", wysłannik z Łodzi o nie znanym jej nazwisku. W sierpniu 1945 r. UB założyło tam kilkudniowy "kocioł", ale nikogo nie zatrzymano. 6 XII 1945 r. Sokolowska została zaarrestowana w zakładzie pracy, wskazana przez jedną z członkiń WiN, współpracującą z UB. Przetrzymana była w gmachu UB przy ul. Poniatowskiego, Waly Jagiellońskie, a następnie w więzieniu śledczym w Inowrocławiu. W kwietniu 1946 r. odbyła się rozprawa przed Sądem Wojskowym w Poznaniu. Skazana na 2 lata więzienia, odbyła je w więzieniu karnym w Fordonie. 15 III 1947 r., na mocy amnestii, została zwolniona. Przez następne lata była jednak szykanowana, wzywana na przesłuchania, zwalniana z pracy i relegowana ze studiów na UMK w Toruniu. Po 1956 r. została zrehabilitowana i mogła powrócić do poprzedniego miejsca pracy. Obecnie na emeryturze.

Ojciec Sokolowskiej został rozstrzelany 4 X 1939 r. na mocy wyroku Sondergericht w Bydgoszczy, a brat Bogdan ur. 8 X 1927 r., ps. "Włodek" został w lutym 1945 r. zaprzysiężony na członka grupy "Darzbór", działającej w ramach placówki AK Emilianowo, Obw. Bydgoszcz-Powiat, działającej w ramach ruchu poakowskiego.

AP AK, T.: Owczarzak Ł., Sokolowska A., dok. Insp. Bydgoszcz.

Krystyna Podlaszewska

źródło: "S.B.K.P. 1939-1945", pod red. Hanmy Maciejewskiej-Marcinkowskiej, Elżbiety Lewickiej, Toruń 1994, cz. I, s. 190.

Sokołowska Aleksandra, ps. "Elżbieta" /1919- /, łączniczka
impelatoru
WSK Bydgoszcz

na koncie

Ur. 3 VIII 1919 w Berlinie, c. Konstantego, elektrotechnika, rozstrzelanego 4 X 1939 na mocy wyroku Sondergericht w Bydgoszczy, i Seweryny z d. Jakuszkowiak. Po zdaniu matury w 1937 r. w Liceum Handlowym w Bydgoszczy, podjęła pracę jako biuralistka w Fabryce Artykułów Elektr. St. Ciszewski /obecnie "Eltra"/. Równocześnie pracowała społecznie w Polskim Związku Zachodnim i PCK, gdzie otrzymała wyszkolenie jako sanitariuszka.

*czy powiesz mi proszę, że
nie straciła WSK?*

W czasie okupacji pracowała nadal w tej samej firmie. W 1943 r. wstąpiła do WSK, wciągnięta przez Łucję Owczarzak, ps. "Janka", a zaprzysiężona przez Zule /Zuzannę/ Białą, ps. "Romana", szefa łączności WSK Bydgoszcz. Otrzymała funkcję łączniczki; funkcję tę pełniła też Halina Czarlińska, ps. "Włóczęga", z którą się nieraz kontaktowała. W przedsiębiorstwie, w którym pracowała Sokołowska, wykonywano m.in. części do samolotów i być może - do V1 i V2. Do jej zadań należało dostarczanie "Romanie" kopii faktur, z których wynikało, co zostało wyprodukowane i dokąd przesyłka została wysłana. Jako łączniczka przewoziła paczki, *zabrała z bronią*, prawdopodobnie z bronią, w Bory Tucholskie /do Cekcyna/.

W 1945 r. działała nadal w konspiracji. Od lutego do sierpnia 1945 w mieszkaniu Sokołowskiej przy ul. Grunwaldzkiej miał kwaterę szef wywiadu Komendy Pomorskiego Okręgu DSZ, późniejszy szef Pomorskiego Okręgu WiN - mjr Józef Gruss; po nim zamieszkał "Mały Józef" z Łodzi. W sierpniu 1945 UB założyło tam kilkudniowy "kocioł", ale nikogo nie zatrzymano. 6 XII 1945 A. Sokołowska została zaaresztowana w zakładzie pracy, wskazana przez jedną z członkiń organizacji, *WiN* współpracującą z UB. Przetrzytywana była w gmachu UB przy ul. Poniatowskiego, Wały Jagiellońskie, a następnie w więzieniu śledczym w Inowrocławiu. W kwietniu 1946 odbyła się

rozprawa przed Sądem Wojskowym w Poznaniu, z wyrokiem 2 lata więzienia, który ^{odbyła} ~~osiadkiwała~~ w więzieniu karnym w Fordonie, działając ^z celę z komendantką WSK okręgu ~~xi p n a w s k i e k s e~~ włocławskiego, Marylą Sobocińską. 15 III 1947, na mocy amnestii, została zwolniona.

Przez następne lata była jednak szykanowana, wzywana na przesłuchania, zwalniana z pracy ^{i niezwalniana z szerszej działalności} ~~itd.~~; nie mogła też ukończyć rozpoczętych w 1949 r. studiów prawniczych na UMK w Toruniu. W 1956 r. została zrehabilitowana i mogła powrócić do poprzedniego miejsca pracy. Od początku 1989 r. jest członkiem Światowego Związku Żołnierzy AK, pracując m.in. jako członek Zarządu i Komisji Weryfikacyjnej Okręgu Pomorskiego w Bydgoszczy. Posiada nast. odznaczenia:

- 1/ Krzyż Armii Krajowej z 27 VI 1978, Londyn
- 2/ odznakę pamiątkową Okręgu Pomorskiego AK z 11 XI 1986, Toruń
- 3/ Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski z 3 VII 1991

Brat A. Sokołowskiej, Bogdan, ps. "Władek" /1927- /, leśniczy, członek Placówki AK "Zagroda" w Emilianowie pow. Bydgoszcz.

Ur. 8 X 1927 w Bydgoszczy. W 1939 r. wstąpił do ZHP. W czasie wojny uczestniczył w tajnym nauczaniu. W lutym 1945 r. został przysiężony do AK, a w okresie marzec - lipiec 1945 był praktykantem leśnym w leśnictwie Emilianowo i członkiem grupy "Darzbór", działającej w ramach placówki AK "Zagroda" w Emilianowie pow. Bydgoszcz. Brał udział w uzupełnianiu depozytu broni tej placówki. Prześladowany przez UB i zmuszony do odejścia z zawodu.

AP AK T.: A. Sokołowska, z. Owczarzak, dol. imp. Bydgoszcz

Ojciec Sokołowski został rozstrzelany 4 X 1939 na moście myśliwskim Sondergeniebt w Bydgoszczy, a brat Bogdan (ur. 8 X 1927 w Bydgoszczy) ps. "Władek" został w lutym 1945 przysiężony do "AK" i był członkiem grupy "Darzbór" działającej w ramach placówki "AK" "Zagroda" w Emilianowie pow. Bydgoszcz.

Wrembel

III/5. Materiały imnie Aleksandry
Sokołowskiej:

1. Pismo redakcji SBKJ z
29.09.1992 w sprawie redakcji
biogramów do Słownika wraz z
listą osób, napis k. 2 s. 1-2

FUNDACJA ARCHIWUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ

BIURO FUNDACJI * 87-100 TORUŃ * UL. PIEKARY 37 * TELEFON 18 321
KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY II ODDZIAŁ W TORUNIU NR 358606 4675 1:2 3

Toruń 29.09.92 r.

Ldz. 955/Sz./92

Szan. Pan/Pani

... *Aleksandra Sokółowska*

... *85-158 24000520*

W piśmie z dnia 2.06.92r. Fundacja zwróciła się do Szanownego Pana/Pani z prośbą o współpracę przy przygotowywanym przez nas "Słowniku konspiracji pomorskiej lat 1939-1947". W związku z w/w pismem prosimy:

- o przesłanie do Redakcji Słownika, najdalej do dnia 10.X.92r. listy biogramów, których napisanie Pan/Pani podejmuje się
- o możliwie szybkie, sukcesywne przesyłanie napisanych już przez Pana/Panią biogramów

Redakcja przypomina, że biogramy należy przysyłać w 3, podpisanych egzemplarzach, z załączoną fotografią.

Dla przykładu podajemy sposób pisania źródeł pod biogramem:

- Arch Pom AK Toruń teczki: M-486/826; K-13; K-628/1282.- Zasłużeni Pomorzanie..., Gdańsk 1984, s....; -K.Ciechanowski, Ruch oporu..., W-wa 1972, s.....; -Słownik uczestniczek..., W-wa 1988.

Źródła zostaną wydrukowane inną czcionką, niż tekst biogramu.

Równocześnie załączamy szereg nazwisk kombatantów z Pana/Pani terenu, prosząc o dokonanie wyboru, które biogramy Pan/Pani podejmie się dodatkowo napisać. Informację o tym prosimy przesłać do Redakcji Słownika do dnia 10.X.92r.

Sekretarka Redakcji

H. Marcinkowska
mgr Hanna Marcinkowska

2

Spis osób biogramowanych - propozycja dla
p. Aleksandry Sokołowskiej

1. Aleksiewicz-Raca Marta
2. Ameryk-Łędzierska Ludwika
3. Baranowska Marta
4. Bartel Kazimiera
5. Biała Maria i Zuzanna
6. Biegoń Maria
7. Buczkowska Helena
8. Buczkowska Irena
9. Cieślik Elżbieta
10. Derucka Maria
11. Dutkiewicz Eugenia
12. Gapińska Janina
13. Góralska Bronisława
14. Górską-May Maria
15. Kędzierska Ksawera
16. Kolańczyk Helena
17. Kopeć Zofia
18. Labutta Olimpia
19. Sokołowski Bogdan
20. Szyperska Urszula
21. Wrembel Helena
22. Wrzesińska Zofia
23. Zgodzińska Maria
24. Ziemlewicz Maria
25. Lipskie Irene
26. Malinkowska Benedykta
27. Mróz Urszula
28. Nowicka Helena
29. Okrzejek Lucja
30. Poterek Irene
31. Pioterek Irene
32. Schmiedt Irene
33. Sokołowska Aleksandra
34. Proszynska Sabine

IV./1. Korespondencja bieżąca z Fundacją

1. Pismo Fundacji z 17.09.1996r. w sprawie wystąpienia na sesji, mpis, kopia + reproszanie k. 1 s. 1
2. Pismo Fundacji z 3.04.2001r. w sprawie Heleny Jureckiej z d. Sikorskiej, mpis, kop. k. 1 s. 2
3. Pismo Fundacji z 17.07.2001r. w sprawie Leokadii Szymańskiej ps. „Blondynka”, mpis kop. k. 1 s. 3
4. Pismo Fundacji z 29.10.2001r. w sprawie Leokadii Szymańskiej, mpis, kop. k. 1 s. 4
5. Pismo Fundacji w sprawie uzupełnienia dokumentów z 2.12.2003r., kserokop. k. 1 s. 5
6. Pisma Fundacji z 15.04.2004, 20.12.2004, L.d. 825/05, kserokop. k. 3 s. 6-8

Toni 17.09.96

1

FUNDACJA
Archiwum Pomorskiej Akademii Krajowej
ul. W. Garbary 2, tel. 271-86
87-100 TORUŃ

Ldc 1729/13/96

Szan. Pani

Aleksandra Sokołowska

85-158 BYDGOSZCZ

Droga Pani Olenko !

W związku z naszą rozmową odnośnie wykorzystania na sesji Pani opracowania o WSK w Bydgoszczy oraz o akcji "Burza", przygotowanego przez p. Halinę Jagielską, p. prof. E. Zawacka poleciła mi przekazać następującą prośbę. Jeżeli opracowania przygotowane przez Panie mają być wystąpieniami na Sesji, należy skierować 2 egz. wraz z pismem przewodnim do Komitetu Organizacyjnego Sesji.

Propozycja przedstawiona przez Panie została z wielką radością przyjęta przez p. Profesor, gdyż o kobietach w konspiracji pomorskiej nie ma wielu wystąpień.

W imieniu wszystkich Pań z Fundacji przesyłam serdeczności obu Paniom

J. Minihelke

19

Prezydent Miasta Torunia

Ma zaszczyt zaprosić

Na uroczystość 90-lecia urodzin
Profesor dr hab. Elżbiety Zawackiej
Honorowej Obywatelki Miasta Torunia

Uroczystość odbędzie się 19 marca 1999 roku
O godzinie 14.00 w Sali Małej Dworu Artusa.

Prezydent Miasta Torunia

Wojciech Grochowski

adresat - p. Aleksandra Sokolowska

2

FUNDACJA
Archiwum Pomorskie Armii Krajowej,
ul. W. Garbary 2, tel. 65-22-186
87-100 TORUŃ

783 POM 2001 r

L. dz.....

Toruń dnia 3 IV 2001

Szanowna Pani
Aleksandra Sokołowska

85 -158 Bydgoszcz

Szanowna i Droga Pani

W zbiorach naszego archiwum w T. 546 mamy tylko karty nazwiskowe
p. Heleny Mireckiej zd. Sikorska .

Serdecznie proszę o ile to będzie możliwe o zebranie
pełniejszych informacji , napisanej relacji o w/w osobie .
Proszę też o ustalenie adresu jej lub jej rodziny .

Życzę zdrowia , radości i dobrego
samopoczucia , wesołych i pogodnych

Świąt Wielkiej Nocy , z poważaniem

.....
Dokumentalista mgr Michał Ojczyk

FUNDACJA
Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
ul.W.Garbary 2,tel.65-22-186
87-109 TORUŃ

2648 Pom 2001

Toruń dnia 17 VII 2001

Le dz.....

Szanowna Pani
Aleksandra Sokołowska

85 -158 Bydgoszcz

Szanowna i Droga Pani

Proszę serdecznie o napisanie krótkiej relacji o Leokadi Szymańskiej ps. "Bloodyaka" insp. Bydgoszcz .

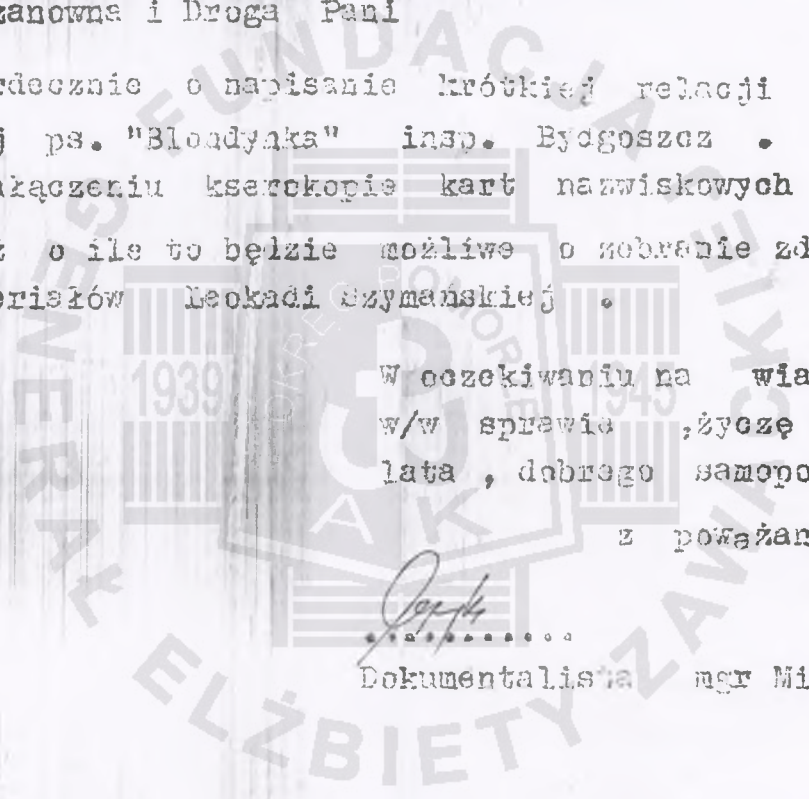
W załączeniu kserokopie kart nazwiskowych w/w osoby.

Proszę też o ile to będzie możliwe o wzięcie zdjęć , dokumentów i t p materiałów Leokadi Szymańskiej .

W oczekiwaniu na wiadomość
w/w sprawie ,życze radosnego
lata , dobrego samopoczucia

z poważaniem

Dokumentalista mgr Michał Ojczyk

FUNDACJA
Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
ul. W. Garbary 2, tel. 65-22-186
87-100 TORUŃ

L. dz. 4028 Pom 1001

Toruń dnia 29 X 2001

Szanowna Pani

Aleksandra Sokołowska

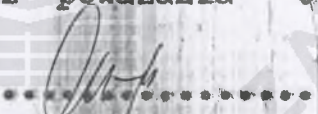
85-158 Bydgoszcz

Szanowna i Droga Pani

W nawiązaniu do mojej prośby z dnia 17 VII 2001 ponownie proszę serdecznie o napisanie krótkiej relacji o Leokadi Szymańskiej ps. "Blondynka" insp. Bydgoszcz.

Proszę też o przesłanie zdjęć i dokumentów z okresu okupacji dotyczącej w/w osoby.

W oczekiwaniu na wiadomość załączam wyrazy szacunku i poważania

Dokumentalista mgr Michał Ojczyk

FUNDACJA ARCHIWUM I MUZEUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ ORAZ WOJSKOWEJ SŁUŻBY POLEK

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL./FAX (0-56) 65-22-186
<http://www.um.torun.pl/AK>, e-mail: AK@um.torun.pl, fapak@wp.pl
KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU · NR RACHUNKU 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

Toruń 2 XII 2003 r.

Pani
Aleksandra Sokołowska
85-158 Bydgoszcz

Szanowna Pani Aleksandro !

Z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Nowego Roku w imieniu Pani Profesor Elżbiety Zawackiej i pracowników Fundacji przesyłam najlepsze życzenia.

Także w imieniu Pani Profesor zwracam się do Pani z prośbą o przekazanie do naszego muzeum szarfy-oznaki żałoby, którą Polki nosiły po upadku powstania styczniowego.

W związku z tym, iż nie posiadamy w Pani aktach informacji o posiadanych odznaczeniach, wyróżnieniach i stopniach wojskowych, bardzo proszę o przysłanie chociaż kserokopii legitymacji i mianowań na stopnie wojskowe.

Przygotowuję wydanie cz.6 „Słownika biograficznego konspiracji pomorskiej”, w której chciałabym umieścić biogram Marii Biegoń-Buczokowskiej. Czy może ma Pani informacje o Jej rodzinie; także nie jestem pewna czy Maria żyje.

Będę zobowiązana za okazaną pomoc.

Z wyrazami szacunku i poważania

Elżbieta Skerska dokumentalistka

FUNDACJA

ARCHIWUM I MUZEUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ ORAZ WOJSKOWEJ SŁUŻBY POLEK

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL./FAX (0-56) 65-22-186
<http://www.um.torun.pl/AK>, e-mail: AK@um.torun.pl, fapak@wp.pl
KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU · NR RACHUNKU 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

Toruń 15 .04.2004 r.

wysł. razem z "Gazetą" nr 1/2004r.

Pani
Aleksandra Sokołowska
1
85-158 Bydgoszcz

Szanowna Pani Aleksandro !

Chociaż już po Świętach, to jednak przesyłam Pani najlepsze życzenia w imieniu Pani Profesor i pracowników Fundacji.

Dziękuję także za korespondencję oraz kontakt z Fundacją.

Łączę serdeczne pozdrowienia i wyrazy szacunku.

Z poważaniem
Elżbieta Skerska dokumentalistka

FUNDACJA

ARCHIWUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL./FAX (0-56) 65-22-186
http://www.um.torun.pl/AK, e-mail: AK@um.torun.pl
KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU, NR 10901506-4675-128-00-C

Toruń 20 XII 2004 r.

Pani
Aleksandra Sokołowska
85-158 Bydgoszcz

Szanowna Pani Aleksandro !

W imieniu Pani Profesor Elżbiety Zawackiej i pracowników Fundacji przesyłam najserdeczniejsze życzenia świąteczne i noworoczne.

Dziękuję też za serdeczne przyjęcie i opiekę podczas mojego pobytu w Bydgoszczy.

Będę też bardzo zobowiązana za wszelkie informacje ukazujące się w Bydgoszczy na temat konspiracji i czasów okupacji oraz za wiadomości o ewentualnych zgonach Kombatantów. Przepraszam, że o to proszę, ale te wiadomości mają dla nas ogromne znaczenie między innymi dlatego, aby z rodziną Zmarłego nawiązać kontakt, celem uzupełnienia dokumentów.

Łączę serdeczne pozdrowienia.

Z wyrazami szacunku i poważania

Elżbieta Skerska
.....
Elżbieta Skerska dokumentalistka

Szanowna Pani Oleńko!

L.dz. 824/Pom-419/05 Przesyłam w załączeniu materiały,
które przesyłam w imieniu Pani Profesor.

Łączę serdeczne pozdrowienia i
życzenia zdrowia.

Z poważaniem
Elżbieta Skerska

Załączniki:

1. pismo Lecha Głazynskiego
2. biogram Janiny Skiwskiej
3. materiały o sesji

FUNDACJA

Archiwum Pomorskie Armii Krajowej

ul. Wielkie Garbary 2, 87-100 Toruń

fax/☎ (0-56) 65-22-186

<http://www.um.torun.pl/~archAK>,

e-mail: archAK@um.torun.pl, topak@poczta.onet.pl

Konto: WBK Oddział w Toruniu

10901506-4675-128-00-0

Sz. Pani

Aleksandra Sokółowska

85-158 Bydgoszcz

T: R: 183/183 Pom.

Bydgoszcz

Sokolowska Aleksandra

V. Party informacyjne

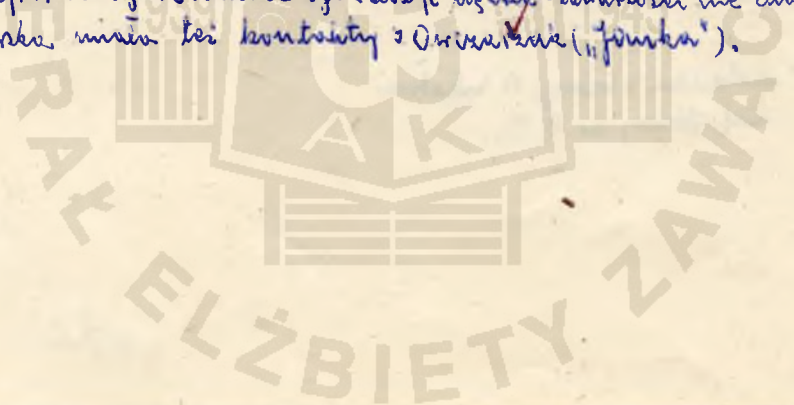
k. 14

1
 2 183 Pam
 3 Wsk. Leonarda Bydgoszcz
 4 Sokolowska Aleksandra 5 Sokolowska
 6 „Elszkie” 7 Sokolowska
 8 Komendant, i Severyna 9 nr 3 VIII 1919 Berlin
 zd. Jolima Karolik
 10. Bydgoszcz 11 1945
 12 nel Hanne

434/18925
 K AW/23268

A. Sokolowska posiadała skrupuły niezachowane w Biuletynie przy M. Brodzkiej.
Zawieszona B. była zaproszona A. Sokolowską w 1943 r. A. Sokolowska była
była inżynierką - miała kontakty z A. B. i krasnoludzką ps. „Hława”. Spółka
stała się zainicjowana przez - inżynierkę „Elżbieta”.
A. Sokolowska posiadała dane techniczne za sprawą swojego najstarszego brata z tej
składowej przekazywał informacje. Według niej były tam takie jakieś elementy
niezbędne do produkcji broni V, która służyła zakładowi (właściciel
nazwa) pracowni, tej Eugeniusz Miller - obecnie fabryka - A. Sokolowska posiadała
informacje o mechanizmie z. Piątek. Roz. techniczne przygotowała p. A. Sok.
Jeszcze przedtem z jej pomocą do pracy technicznych. Pracę zastąpiła w czasie
długości stacji i lekcyjnie. Pracę była awaryjnie - zamieszkała nie miała
A. Sokolowska miała też kontakty z Osiedle („funkcja”).

30000
Wsk 4

Sokołowska Aleksandra

Pracowała w firmie "Ciszewskiego"

inf. w rel. Owszanaktd. K-212, s. 1

K.G.

BYDGOSZCZ
NSK AK 5

SOKOŁOWSKA ALEKSANDRA
, ELŻBIETA "

Zob. APAK, INSP. BYDG. 5 T.: GÓRALSKA B., MELLER E.,
ONCKARZAK E., SZYPERSKA U.

Sokołowska, Aleksandra

Byd. 6
WSK

ps. „Elżbieta”

Była kuzynką w Imp. bydgos.
współpr. z Biata Lus. i była
przez nią zaproszona.

zob. T:K: 437/437 Pom. Biata Lus.
2.1/1 s. 12 - Bydzy.

Wk. IX'10

HK 7
Bylgasser

SOKOŁOWSKA Aleksandra
ps. "Elżbieta"

Urodz. 3. VIII 1919 r. w Berlinie. W 1943 r. weszła
do konspiracji jako Tężeńska. Inwentar
także z bronią do Broni Tucholskich.
6. XII 1945 r. aresztowana przez U.B. Skarżona na 2
lata, więzienie w Fordoku, na mocy amnestii
15. III 1947 r. zwolniona.

Zob. Stownik biogr. Towar. Pomorskiej
Fundacja "Archivum Pomorskie HK".
Tom II, 1994 r. t. 1, s. 190

4 Dec/2001 r.

Przy obsłudze 8
222-AM

SOŁOKOUSHA A. , ps. „Ewa”

Przekazywana informacja dotycząca produkcji ymstru
wiskowego o dawniej potryce Casseuokwago.

B. Chmarnowski, A. Gosiowski, Dyrwid... , Muttthof.
Zes. Mus. , 1985/6 , s. 12.

ML16T-95

i

BYDGOSKIE

AK 9

SOKOŁOWSKA ALEKSANDRA
ps. "ELA" - "OLA"

Całonek wywiadu Inspektoratu Bydgoskiego

AK na Tomoku, s. 88

1940/Jan

T-K-183/183/Pom

AK

SOKOŁOWSKA Aleksandra „Elżbieta”

10

W Inspektoracie ZWZ-AK Bydgoszcz
Igorzewska „Romany” (Zuzanna Prącej-
Mangiel)

zob. Świata Polek na frontach II woj.
Świat., cz. 3, Toruń 1999, s. 82

J.den. V2001

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że w dniu 15 października 2006 r. po ciężkiej chorobie odeszła od nas nasza koleżanka śp.

por. **ALEKSANDRA SOKOŁOWSKA**
lat 87

żołnierz AK i WSK inspektoratu AK Bydgoszcz,
więzień polityczny okresu stalinowskiego
Odnaczone Krzyżem Armii Krajowej.

Aleksandrę pożegnamy na cmentarzu parafii św. Trójcy na Jarach w Bydgoszczy w dniu 20.10.2006 r. godz. 14.00.

Gen. prof. Elżbieta Zawacka - Alojzy Gładkowski
prezes ZO Bydgoszcz ŚZZAK oraz koleżanki i koledzy
z Armii Krajowej

Gazeta Seniorów
19.10.2006

Bydgoszcz
AK

11

ELŻ.

*Błogosławieni, którzy cierpią prześladowanie
dla sprawiedliwości*

Albowiem do nich należy królestwo niebieskie

M + (5, 10)

W dniu 5 października 2006 r. przeszła do nowego życia
z Jezusem Chrystusem nasza Ciocia śp.

ALEKSANDRA SOKOŁOWSKA

lat 87

Żołnierz AK, więzień systemu totalitarnego

Pogrzeb odbędzie się w dniu 20.10.2006 r. o godz. 14.00 na
cmentarzu parafialnym św. Trójcy przy ul. Stawowej
w Bydgoszczy. *Gazeta Pom. 18.10.2006*

485006gp

*Bydgoszcz
RV*

12

++ Sokolowska Aleksandra

Bydgoszcz
WSK
13

zm. 18.10.2006 Bydgoszcz

zob. T. osob. - Geologia Światowego
Zw. Lot. 17 W Odr. Bydgoszcz

Wf 1x/10

Sokołowska Aleksandra ✓
ur. 1920
KW
ps. "Ola"

Bydgoszcz
AK 14

zob. Sadowski Józef,
Młwi nr 31806,
W-wa 1999, s. 187, poz. 219

Sokołowska Aleksandra

